

А

А I союз 1. *противит.* (но, наоборот) ә; я пришёл, а он остался дома мин килдем, ә ул өйзә калды; я зайдү к вам не завтра, а послезавтра мин һезгә иртәгә түгел, ә иртәнән һуңға инермен; 2. *противит.* (однако, тем не менее) ә, ләкин; =ға (=гә, =ка, =кә) карамастан; =да (=дә, =за, =зә, =ла, =лә, =та, =тә); поезд уходит через час, а ты всё ещё не готов к отъезду поезд бер сәғәттән китә, ә һин әле һаман китергә эзер түгелһең; 3. *присоед.* шуға күрә, шуның өсөн, шунлыктан, =ға күрә; он болен, а потому не работает ул, ауырыу булғанға күрә, эшләмәй; 4. *присоед.-усил.* ә; что ты делаешь? — А я читаю һин нәмә эшләйһең? — Ә мин укыйым; $\diamond$ а именно йәғни; а то юкһа, йәки, йә булмаһа, әллә; спешь, а то опоздаешь ашык, юкһа һуңға калырһың; пойдите туда, а то пошлите когө-нибудь һез унда барығыз, йәки берәр кешене ебәрегеҙ; поздно уже туда идти, а то пойдём унда барырға һуң инде, йә булмаһа барайык.

А II частица 1. *вопр.* ә; что ты сказал, а? һин нәмә әйттең, ә?; 2. *побуд.* йә... әле; а ну-ка, вдумайтесь в свой же слова йә үзегеҙҙең нәмә әйткәнегеҙҙе уйлап карағыз әле?

А III межд. ә; а, вот оно что! ә, бына ул нисек икән!

АБАЖУР м. абажур, лампа калпағы.

АБАЗИН м. абазин.

АБАЗИНКА ж. абазинка, абазин катын-кызы.

АБАЗИНСКИЙ прил. абазин; абазинский язык абазин теле.

АБАЗИНЫ мн. абазиндәр.

АББАТ м. аббат (1. католиктәр монастыренең башлығы; 2. Францияла католиктәр рухание).

АББРЕВИАТУРА ж. аббревиатура, кыскартма (1. языуза шартлы рәүештә кыскарттылған һүззәр, мәс. н. б. һәм башкалар; 2. кыскарттылған кушма һүз, мәс. РТС, колхоз).

АБЕРРАЦИЯ ж. аберрация (1. физ. оптик приборзар аша карағанда нәмәләргәң үзгәрәп йәки тонок булып күренеүе; 2. астр. Ерзәң әйләнәүе тәьсирендә йондоззарзың үз урындарынан ауышкан кеүек булып күренеүзәрә).

АБЗАЦ м. 1. (отступ) яңы юл, кызыл юл; начать с абзаца кызыл юлдан башлау; 2. (часть текста) абзац (ике яңы юл ара-

һындағы текст); прочитайте два первых абзаца тәүге ике абзацты укығыз.

АБОНЕМЕНТ м. абонемент (1. билдәләнгән срок эсендә берәй нәмәнән файзаланыу хокуғы; 2. шул хокукты рағлай торған документ).

АБОНЕМЕНТНЫЙ прил. абонемент; абонементный билет абонемент билете.

АБОНЕНТ м. абонент (абонемент менән файзаланыусы, абонемент әйәһе).

АБОНЕНТНЫЙ прил. абонент; абонентный отдел абоненттәр бүлеге.

АБОНИРОВАТЬ сов. и несов. что, уст. абонемент буйынса алыу; абонировать ложу в театре абонемент буйынса театрза ложаға урын алыу.

АБОНИРОВАТЬСЯ сов. и несов. на что, уст. абонемент алыу.

АБОРИГЕНЫ мн. (ед. абориген м.) аборигендәр, ерле халык.

АБОРТ м. мед. аборт, бала төшөртөү (йәки төшөрөү).

АБОРТИВНЫЙ прил. 1. мед. абортив (ауырыузың барышын тиз һәм кискен үзгәртә торған); абортивный метод лечения дауалауза абортив метод; 2. биол. етлекмәгән; абортивные органы растений үсемлектәрзәң етлекмәгән органдары.

АБРАКАДАБРА ж. абракадабра (өшкөрөү-төкөрөү һүззәрә, мәғәнәһез һүззәр).

АБРИКОС м. өрөк (ағасы һәм емеше).

АБРИКОСОВЫЙ прил. өрөк; абрикосовое варенье өрөк вареньеһе.

АБРИС м. абрис, предметтең контуры (йәки һызмаһы), контур рәсем.

АБСОЛЮТ м. филос. абсолют (идеалистик философияла ғаләмдең мәңге үзгәрмәй торған беренсе нигеҙе рух, идея тип, ә диндә — алла тип карау).

АБСОЛЮТИЗМ м. полит. абсолютизм (сикләnmәгән монархия—юғары власть бергенә кеше кулында булған идара итеү формаһы).

АБСОЛЮТНЫЙ прил. 1. книжн. абсолют; абсолютная истина абсолют хәкикәт; 2. (совершенный, полный) тулы; абсолютный покой тулы тыныслык; $\diamond$ абсолютное большинство абсолют күпселек; абсолютная величина мат. абсолют дәмәл (плюс йәки минус тамғаларынан башка алынған һан); абсолютная монархия сикләnmәгән монархия; абсолютный нуль физ. абсолют ноль; абсолютный слух абсолют ишетеү (теләһә һиндәй нотаны ла тыңлап

белә алыу һәләтлелеге); абсолютный чемпион абсолют чемпион (спорт ярышында бәтә яклап еңеп сығыусы).

АБСОРБИРОВАТЬ сов. и несов. что и без доп., физ., хим. йотоу, һендереу, һурыу.

АБСОРБИРОВАТЬСЯ 1. сов. и несов. физ., хим. йотолоу, һендерелеу, һурылыу; 2. несов. страд. к абсорбировать.

АБСОРБЦИЯ ж. физ., хим. абсорбция; йотоу, йотолоу, һендереу, һендерелеу, һурыу, һурылыу; абсорбция звука тауыш йотолоуы.

АБСТРАГИРОВАНИЕ с. см. абстрагировать(ся).

АБСТРАГИРОВАТЬ сов. и несов. что абстракциялау, абстракциялаштырыу.

АБСТРАГИРОВАТЬСЯ 1. сов. и несов. абстракцияға әйләнеу, абстракциялану, абстракциялашу; 2. несов. страд. к абстрагировать.

АБСТРАКТНЫЙ прил. абстракт; абстрактные понятия абстракт төшөнсәләр.

АБСТРАКЦИЯ ж. абстракция (1. фекер йөрөткәндә әйберҙең һиндәй ҙә булһа конкрет үзенсәлектәрен, сифаттарын үзенән айырыу; 2. конкрет булмаған төшөнсә).

АБСУРД м. мәғәнәһезлек, асылға ятышһыз, асылға һыймаһтай нәмә; довести до абсурда мәғәнәһезлеккә алып барып еткереу.

АБСУРДНОСТЬ ж. мәғәнәһезлек, асылға һыймаслык.

АБСУРДНЫЙ прил. мәғәнәһез, асылға һыймай торған, төпһөз.

АБСЦЕСС м. мед. эренле шеш, абсцесс.

АБХАЗЕЦ м. абхаз.

АБХАЗКА ж. абхазка, абхаз катын-кызы.

АБХАЗСКИЙ прил. абхаз, Абхазия; абхазский язык абхаз теле.

АБХАЗЫ мн. абхаздар.

АВАНГАРД м. прям. и перен. авангард, алдыңғы отряд.

АВАНГАРДНЫЙ прил. 1. воен. авангард; авангардный бой авангардтар һуғышы; 2. перен. (передовой) алдыңғы; авангардный отряд алдыңғы отряд.

АВАНПОСТ м. воен. аванпост (төп көстәрҙән алға куйылған карауыл, һаксы отряд).

АВАНС м. аванс.

АВАНСИРОВАНИЕ с. см. авансировать.

АВАНСИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что аванс биреу, аванс биреп тороу, аванс итеп биреу.

АВАНСОВЫЙ прил. аванс; авансовый отчет аванс отчеты.

АВАНСОМ нареч. 1. аванс рәуешендә, аванс итеп; платить авансом аванс итеп түләу; получить авансом аванс рәуешендә алыу, аванслата алыу; 2. перен. разг. (заранее) алдан ук.

АВАНСЦЕНА ж. авансцена, сәхнә алды.

АВАНТЮРА ж. авантюра (азағы уңышлы барып сығыуы шикле булған, тәүәккәлләккә королған, ышанышһыз эш; шундай ук һигезгә королған предприятие, мажара).

АВАНТЮРИЗМ м. авантюризм.

АВАНТЮРИСТ м. авантюрист (авантюраға биреләүсән кеше).

АВАНТЮРИСТИЧЕСКИЙ прил. авантюристтик, авантюраға королған.

АВАНТЮРИСТКА ж. авантюристка.

АВАНТЮРНЫЙ прил. 1. (рискованный, сомнительный) авантюралы, авантюраға королған; 2. лит. (приключенческий) мажаралы, мажараларға бай; авантюрный роман мажараларға бай роман.

АВАРЕЦ м. авар.

АВАРИЙНОСТЬ ж. авария булыу, аварияға орау; борьба с аварийностью аварияға каршы көрәш.

АВАРИЙНЫЙ прил. авария, авариялы; аварияная бригада авария бригадалы; аварияный агрегат авария агрегаты; аварияный случай авариялы хәл, авария булыу.

АВАРИЯ ж. 1. авария; 2. перен. разг. бәхетһезлек, уңышһызлык; потерпеть аварию уңышһызлыкка орау.

АВАРКА ж. аварка, авар катын-кызы.

АВАРСКИЙ прил. авар; аварский язык авар теле.

АВАРЦЫ мн. аварҙар.

АВГУСТ м. август.

АВГУСТОВСКИЙ прил. август; августовские дни август көндәре.

АВИА ж. кушма һүзәрҙең «авиация» мәғәнәһен аңлаткан беренсе өлөшө, мәс. авиабаза авиабаза, авиация базалы.

АВИАДЕСАНТ м. авиадесант (самолёттан дошман еренә төшөрөлгән ғәскәр).

АВИАЗАВОД м. авиазавод, авиация заводы.

АВИАКОНСТРУКТОР м. авиаконструктор.

АВИАЛИНИЯ ж. авиалиния, һауа юлы.

АВИАМОДЕЛИЗМ м. авиамоделизм (оса торған аппараттарҙың моделдәрен яһау һәм осортон карау).

АВИАМОДЕЛИСТ м. авиамоделист.

АВИАМОДЕЛЬ ж. авиамодель (самолёт йәки башка осоусы аппараттарҙың модели).

АВИАМОДЕЛЬНЫЙ прил. авиамодель; авиамодельный кружок авиамодель түһәрәге.

АВИАНОСЕЦ м. мор. авианосец.

АВИАПАРК м. авиапарк, авиация паркы.

АВИАПОДКОРМКА ж. (сәсәүлектә) самолёт ярҙамында естәмә азыкландырыу.

АВИАПОЧТА ж. авиапочта.

АВИАПРОМЫШЛЕННОСТЬ ж. авиация промышленносе.

АВИАТОР м. авиатор, осоусы.

АВИАЦИОННЫЙ прил. авиация; авиационный праздник авиация байрамы.

АВИАЦИЯ ж. авиация.

АВИАЧАСТЬ ж. авиачасть, авиация часе.

АВИАШКОЛА ж. авиация мәктәбе.

АВИТАМИНОЗ м. мед. авитаминоз (азыкта витаминдәр етешмәү сәбәпле барлыкка килә торған ауырыу).

АВОСЬ частица разг. бәлки, ихтимал; авось он придёт бәлки ул килер; ♦ делать на авось булһа булыр, булмаһа юк тип эшләу.

АВРАЛ м. аврал (1. мор. карапта бәтә команда катнашы менән үткәрелә торған

зи; 2. перен. разг. көтмөгәндә килеп сыккан йәки үз вақытында үтәлмәгән эште башкарыу өсөн барлык көстө мобилизациялау).

АВРАЛЬНЫЙ прил. аврал; авральные работы аврал эштәре; авральная вахта аврал вахтаһы.

АВСТРАЛИЕЦ м. австралиец.

АВСТРАЛИЙКА ж. австралийка, австрали катын-кызы.

АВСТРАЛИЙСКИЙ прил. австрали, Австралия; австралийская фауна Австралия фаунаһы; ♦ австралийская собака австрали эте.

АВСТРАЛИЙЦЫ мн. австралиецтәр, австралиялылар.

АВСТРИЕЦ м. австриец.

АВСТРИЙКА ж. австрийка, австри катын-кызы.

АВСТРИЙСКИЙ прил. австри, Австрия; австрийский народ австри халкы.

АВСТРИЙЦЫ мн. австриецтәр, австриялылар.

АВТАРКІЯ ж. эк., полит. автаркия (империалистик дәүләттәрҙең милли хужалықты агрессия һуғыштар әзерләүгә яраклаштырыуы күзгә тоткан экономик политикаһы).

АВТО: I кушма һүзәрҙең «үз», «үзе», «үзенекә» мәғәләрен аңлаткан беренсе өлөшө, мәс. автобиография автобиография.

АВТО: II кушма һүзәрҙең «автомобиль» мәғәләһен аңлаткан беренсе өлөшө, мәс. автозавод автозавод.

АВТО: III кушма һүзәрҙең «үзе йөрөй торған» мәғәләһен аңлаткан беренсе өлөшө, мәс. автодрезина автодрезина.

АВТО: IV кушма һүзәрҙең «автоматик» мәғәләһен аңлаткан беренсе өлөшө, мәс. автоблокировка автоблокировка.

АВТОБАЗА ж. автобаза, автомобилдәр базаһы.

АВТОБИОГРАФИЧЕСКИЙ прил. автобиографик; автобиографический роман автобиографик роман.

АВТОБИОГРАФИЧНЫЙ прил. автобиография характерендәге.

АВТОБИОГРАФИЯ ж. автобиография.

АВТОБЛОКИРОВКА ж. ж.-д. автоблокировка (поездарзың станциялар араһында йөрөүҙәрен регулирләштерә торған автоматик аппараттар системаһы).

АВТОБУС м. автобус.

АВТОБУСНЫЙ прил. автобус; автобусное движение автобустар йөрөүе.

АВТОГРАФ м. автограф (авторзың үз кулъязмаһы).

АВТОДОРОЖНЫЙ прил.: автодорожное дело автомобиль юлдарын тәзәү эше.

АВТОДРЕЗИНА ж. ж.-д. автодрезина (двигатель менән йөрөй торған дрезина).

АВТОЗАВОД м. автозавод, автомобиль заводы.

АВТОКАР м. тех. автокар (мотор менән йөрөй торған вагонетка).

АВТОКЛАВ м. тех. автоклав (шыйыктыктарзы кайнатыу өсөн кулланыла торған ябык казан).

АВТОКОЛОННА ж. автоколонна, автомашиналар колоннаһы.

АВТОКРАН м. тех. автокран (автомобилгә урынлаштырылған кран).

АВТОЛ м. тех. автол (нефтьте эшкәртеүҙән алынған май, машиналарзың двигателдәрен майлау өсөн тотола).

АВТОМАТ м. в разн. знач. автомат.

АВТОМАТИЗАЦИЯ ж. см. автоматизировать(ся); автоматизация производства производствоны автоматлаштырыу.

АВТОМАТИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что автоматлаштырыу.

АВТОМАТИЗИРОВАТЬСЯ 1. сов. и несов. автоматлашыу; 2. несов. страд. к автоматизировать.

АВТОМАТИЗМ м. автоматизм, автоматлык (эштең йәки хәрәкәттең аңһыҙҙан, ирекһеҙҙән эшләнеүе).

АВТОМАТИКА ж. автоматика (1. производство процестәрен автоматлаштырыу саралары һәм методтары тураһындағы фән; 2. ниндәй булһа ла бер производстволығы, хужалык тармағындағы автоматик приборҙар һәм машиналар).

АВТОМАТИЧЕСКИЙ прил. 1. тех. автоматик, үзенән-үзе эшләй торған; автоматическая телефонная станция автоматик телефон станцияһы; 2. (непроизвольный) уйламайынса (йәки ирекһеҙ) эшләнгән, автоматик; автоматическое движение автоматик хәрәкәт.

АВТОМАТИЧНЫЙ прил. см. автоматический 2.

АВТОМАТЧИК м. автоматчик (1. автомат аппарата эшләүсә кеше; 2. воен. автомат менән коралланған бсец).

АВТОМАШІНА ж. автомашина, автомобиль.

АВТОМОБИЛЕСТРОЕНИЕ с. автомобилдәр эшләү (йәки эшләп сығарыу).

АВТОМОБИЛИЗМ м. автомобилдәр менән эш итеү; автомобиль спорты.

АВТОМОБИЛИСТ м. спорт. автомобилист (автомобиль йөрөтөүсә, автомобиль спорты менән шөгөлләнәүсә).

АВТОМОБИЛЬ м. автомобиль.

АВТОМОБИЛЬНЫЙ прил. автомобиль; автомобильный завод автомобиль заводы; автомобильная промышленность автомобиль промышленности.

АВТОНОМИЯ ж. автономия (ниндәйҙә булһа бер өлкәнең үзенең эске закондары нигезендә идара итеүгә хокуғы).

АВТОНОМНОСТЬ ж. автономиялылык.

АВТОНОМНЫЙ прил. автономиялы; автономная республика автономиялы республика.

АВТОПАРК м. автопарк, автомобилдәр паркы.

АВТОПИЛОТ м. ав. автопилот (осоусы аппараттарзы автоматик рәүештә йөрөтөүсә механизмдәр).

АВТОПОГРУЗЧИК м. тех. автопогрузчик (йөк тейәгес машина).

АВТОПОЕЗД м. автопоезд (бер йәки бер кисә прицепле автомобиль йәки тягач).

АВТОПОЕНИЕ с. с.-х. автоматик рәүештә һуғарыу.

АВТОПОЙЛКА ж. с.-х. автоһуғарғыс (малды автоматик рәүештә һуғарыу өсөн кулланыла).

АВТОПОРТРЕТ м. автопортрет (художниктең үзе яһаған үз портрете).

АВТОПРИЦЕП м. тех. автоприцеп, автомобиль прицебе.

АВТОР м. автор; автор расказы хикәйә авторы.

АВТОРЕМОНТНЫЙ прил.: авторемонтные мастерские автомобилдәр ремонтлау мастерскойзары.

АВТОРЕФЕРАТ м. автореферат (авторың үз әсәренә язған рефераты).

АВТОРИЗОВАННЫЙ прил. авторлаштырылған, автор рөхсәт иткән (йәки биргән), автор хуплаған (йәки раслаған); авторизованный перевод авторлаштырылған тәржемә.

АВТОРИЗОВАТЬ сов. и несов. что авторлаштырыу.

АВТОРИТАРНЫЙ прил. книжн. авторитар (1. власкә һуқырзарса буйһоноуға нигезләнгән; 2. үзенең авторитетен нығытырға ынтылыуы).

АВТОРИТЕТ м. 1. авторитет, абруй; 2. авторитет, танылған кеше, ышаныс қазанған кеше; он — крупный авторитет в области химии ул химия өлкәһендә танылған ғалим.

АВТОРИТЕТНЫЙ прил. 1. (пользующийся авторитетом) авторитетле, абруйлы, танылған; авторитетный учёный авторитетле ғалим; 2. (заслуживающий доверия) ышаныслы; из авторитетных источников ышаныслы сығанактарзан; 3. (властный, не допускающий возражения) авторитетле; авторитетный тон авторитетле тон.

АВТОРСКИЙ прил. автор, авторлык; авторский коллектив авторзар коллективе; авторский гонорар авторлык гонорары.

АВТОРСТВО с. авторлык.

АВТОРУЧКА ж. авторучка.

АВТОСТОП м. тех. автостоп (барған поезды автоматик рәүештә туктата торған прибор).

АВТОСТРАДА ж. автострада (автомобиль юлы).

АВТОТИПИЯ ж. полигр. автотипия (фото механик юл менән һүрәттәр баһыу һәм шул юл менән баһылған һүрәттәр).

АВТОТРАКТОРНЫЙ прил.: автотракторный парк совхоза совхоздың автомобилдәр һәм тракторзар паркы.

АВТОТРАНСПОРТ м. автотранспорт, автомобиль транспорты.

АВТОХТОНЫ мн. автохтондар, ерле (йәки төп) халык.

АВТОЦИСТЕРНА ж. автоцистерна, автомобиль цистернаһы.

АГА I межд. әһә; ага, попался! әһә, эләктеңме!

АГА II частица прост. (выражает утверждение) әйе; ты помнишь его? — Ага! һин уны хәтерләйһеңме? — Әйе!

АГАВА ж. бот. агава (тропик үсемлек).

АГАТ м. мин. акык.

АГАТОВЫЙ прил. акык; агатовые украшения акык бизәүестәр.

АГГЛЮТИНАТИВНЫЙ прил. лингв. аг-

глютинатив; агглютинативные языки агглютинатив телдәр.

АГГЛЮТИНАЦИЯ ж. агглютинация (1. лингв. тамыр үзгәрмәйенсә, уға ялғаузар, аффикстар ялғанып, яңы һүззәр, формалар яһалыу юлы; 2. биол. бактерияларзың бергә укмашып, төпкә ултырыузары).

АГЕНТ I м. 1. агент; агент по снабжению тәмин итеу эштәре буйынса агент; страховой агент страхование агенте; 2. (шпион) агент, шымсы.

АГЕНТ II м. физ., хим. агент, сәбәпсе, тәбиғәт күренештәре сәбәпсене (теге йәки был тәбиғи күренештәрзе тыузырыуы сәбәп).

АГЕНТСТВО с. агентлек, агентство; Телеграфное агентство Советского Союза (ТАСС) Советтар Союзының телеграф агентствонаһы (ТАСС).

АГЕНТУРА ж. 1. (разведывательная служба) агентлек эше; 2. собир. агенттәр, агентура.

АГЕНТУРНЫЙ прил. агентура; агентурные сведения агентура мәғлүмәттәре; агентурная разведка агентура разведкаһы.

АГИТ: кушма һүззәрзең «агитация, агитацион» мәғәнәләрен аңлатқан беренсе өлшө, мәс. агитпункт агитация пункты.

АГИТАТОР м. агитатор.

АГИТАТОРСКИЙ прил. агитатор.

АГИТАЦИОННЫЙ прил. агитацион, агитация; агитационная литература агитацион әҙбиәт; агитационная работа агитация эше.

АГИТАЦИЯ ж. агитация.

АГИТБРИГАДА ж. агитбригада, агитаторзар бригадаһы.

АГИТИРОВАТЬ несов. 1. агитация яһау (йәки алып барыу); 2. кого-что (убеждать) димләу, өндәу.

АГИТКАМПАНИЯ ж. агитация кампанияһы.

АГИТКОЛЛЕКТИВ м. агитколлектив, агитаторзар коллективе.

АГИТМАССОВЫЙ прил.: агитмассовая работа масса араһында агитация алып барыу эше.

АГИТПУНКТ м. агитпункт, агитация пункты.

АГЛОМЕРАТ м. агломерат (1. геол. укмашкан төрлө минералдар; 2. тех. укмашкан вак йәки онтак руда).

АГЛОМЕРАЦИЯ ж. тех. агломерация (иретеп йәбештереу юлы менән металды бер киҫәккә укмаштырыу).

АГНЕЦ м. 1. книжн. уст. бәрәс; 2. перен. йыуаш кеше.

АГНОСТИК м. филос. агностик (агностицизм яклы кеше).

АГНОСТИЦИЗМ м. филос. агностицизм (объектив донъяны һәм уның законлылыктарын танып белеу мөмкин түгел тип раслауы идеалистик философик тәғлимәт).

АГНОСТИЧЕСКИЙ прил. филос. агностик.

АГОНИЗИРОВАТЬ несов. агонияла булыу, үлем алдындағы хәлдә булыу.

АГОНИЯ ж. 1. агония, үлем ғазабы; 2. перен. һуңғы тапкыр тырышып карау, көс һалып карау.

АГРАРИЙ м. аграрий (капиталистик илдәрзә эре ер биләүсе).

АГРАРНИК м. разг. аграрник (аграр мәсьәләләр белгесе).

АГРАРНЫЙ прил. аграр; аграрная реформа аграр реформа.

АГРЕГАТ м. агрегат (1. тех. бер эште башкарыу өсөн бер нисә машинаны бергә беркетеү; 2. тех. ниндәй булһа ла бер катмарлы машинаның бер бөтөн өлөшө; 3. бер йәки бер нисә төрлө нәмәләрҙең механик рәүештә бергә кушылыуынан барлыкка килгән бер бөтөн эйбер).

АГРЕГАТНЫЙ прил. агрегатлы.

АГРЕССИВНОСТЬ ж. агрессивлек.

АГРЕССИВНЫЙ прил. агрессив.

АГРЕССОР м. агрессор.

АГРО: кушма һүзәрҙең «агрономик, агрономия» мәғәнәләрен аңлаткан беренсе өлөшө, мәҫ. агротехника агротехника.

АГРОБИОЛОГИЧЕСКИЙ прил. агробиология; агробиологическая наука агробиология фәне.

АГРОБИОЛОГИЯ ж. агробиология (игенселек, малсылык һәм үсемлектәр үстөрөү эшендәге дөйөм биологик законлылыктар тураһындағы фән).

АГРОЛЕСОМЕЛИОРАТИВНЫЙ прил. агролесомелиорация; агролесомелиоративный институт агролесомелиорация институты.

АГРОЛЕСОМЕЛИОРАЦИЯ ж. агролесомелиорация (урман һыҙаттары ултыртыу, ерҙе һуғарыу һәм һазлыктарҙы киптерөү кеүек саралар системаһы).

АГРОНОМ м. агроном.

АГРОНОМИЧЕСКИЙ прил. агроном, агрономик, агрономия; агрономический съезд агрономдар съезы; агрономические мероприятия агрономик саралар; агрономический институт агрономия институты.

АГРОНОМИЯ ж. агрономия (игенселек һәм ауыл хужалығы тураһындағы фән).

АГРОТЕХНИК м. агротехник.

АГРОТЕХНИКА ж. агротехника (ауыл хужалығы культураларын үстөрөү, тәрбиәләү алымдары системаһы).

АГРОТЕХНИЧЕСКИЙ прил. агротехник; агротехнические мероприятия агротехник саралар.

АГРОХИМИЯ ж. агрохимия.

АД м. 1. рел. тамук, йәһәннәм; 2. перен. ауырлык, ғазап, миһнәт; народы не хотят ада новой войны халыктар яңы һуғыш ғазабын теләмәйҙәр.

АДАМОВ: адамова голова зоол. эзәмбаш күбәләк; адамово яблоко анат. күмәгәй.

АДАПТАЦИЯ ж. 1. биол. адаптация, яйлану, өйрәнеү; адаптация глаза күзҙең өйрәнеүе; 2. (облегчение текста) еңеләйтеү, яраштырыу (тексты).

АДАПТЕР м. тех. адаптер (граммофон пластинкаларына язылғандарҙы радиоалғыс репродукторы аша тапшырыу приборы).

АДВЕРБИАЛИЗАЦИЯ ж. лингв. рәешләштерөү, рәешкә әйләндерөү.

АДВОКАТ м. адвокат.

АДВОКАТУРА ж. 1. (деятельность адвоката) адвокатлык; 2. собир. адвокаттар.

АДЕКВАТНЫЙ прил. тиндәш, тура (йәки тапкыр) килгән.

АДЖАРЕЦ м. аджар.

АДЖАРКА ж. аджарка, аджар катын-кызы.

АДЖАРСКИЙ прил. аджар, Аджария; аджарские сказки аджар әкиәттәре.

АДЖАРЦЫ мн. аджарҙар.

АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЙ прил. административ-территориаль; административно-территориальное деление СССР СССР-ҙың административ-территориаль бүленеше.

АДМИНИСТРАТИВНЫЙ прил. административ; административные меры административ саралар.

АДМИНИСТРАТОР м. администратор (1. идара итеүсе, яуаплы башкарыусы; 2. идара итеүгә һәләтле кеше).

АДМИНИСТРАТОРСКИЙ прил. администраторлык; администраторские способности администраторлык һәләте.

АДМИНИСТРАЦИЯ ж. администрация.

АДМИНИСТРИРОВАНИЕ с. см. администрировать.

АДМИНИСТРИРОВАТЬ несов. администраторлык (йәки түрәлек) итеү, түрәләрсә кыланыу (эштең айышына төшөнмәйенсә, өстән генә коро бойороуҙар менән идара итеү).

АДМИРАЛ м. адмирал; адмирал флота флот адмиралы.

АДМИРАЛТЕЙСТВО с. адмиралтейство (1. хәрби караптар яһау һәм йыһазлау урыны; 2. кайһы бер илдәрҙә хәрби диңгез көстәренең иң юғары идара органы; 3. Ленинградта элекке хәрби флот баш идараһының йорто).

АДМИРАЛЬСКИЙ прил. адмирал; адмиральский флаг адмирал флагы.

АДОНИС м. бот. атрасман, адонис (дарыу үләне).

АДРЕС м. 1. адрес; отправить в адрес институту институт адресенә ебәрөү; доставить письмо по адресу хатты адрес буйынса тапшырыу; 2. котлау языуы; юбиляр получил много адресов юбиляр бик күп котлау языуы алды; ◇ обращаться не по адресу тейешле кешенә (йәки урынына) түгел; по чьему-либо адресу берәй кешегә карата.

АДРЕСАНТ м. адресант, адресләүсе, хат (йәки посылка) ебәрөүсе.

АДРЕСАТ м. адресат, адрес эйәһе.

АДРЕСНЫЙ прил. адрес; адресный стол адрестәр өстәле (зур калаларҙа кемдең кайҙа тороуы тураһында справка бирә торған учреждение).

АДРЕСОВАТЬ сов. и несов. кого-что адресләү, адрес буйынса ебәрөү; нсемгә (йәки исеменә) ебәрөү.

АДРЕСОВАТЬСЯ 1. сов. и несов. мөрәжәғәт итеү; 2. несов. страд. к адресовать.

АДСКИЙ прил. 1. (злобный) усал, яуыз; адский замысел яуыз ниәт; 2. (чрезмерный) бик көслө, сыҙай алмаҫлык; адский холод сыҙай алмаҫлык һыуык; ◇ адская машина уст. йәһәннәм машинаһы, шартлай торған снаряд; адский камень тамук ташы, ляпис.

АДЪЮТАНТ м. адъютант (хэрби начальник эргэһэндэ хезмэт итеүсе офицер).

АДЪЮТАНТСКИЙ прил. адъютантлык; адъютантские обязанности адъютантлык хезмэте.

АДЫГЕЕЦ м. адыгей.

АДЫГЕЙКА ж. адыгейка, адыгей катын-кызы.

АДЫГЕЙСКИЙ прил. адыгей; адыгейский язык адыгей теле.

АДЫГЕЙЦЫ мн. адыгейзэр.

АЖИОТАЖ м. 1. ажиотаж (капиталисттик илдэрзэ спекуляция максаты менэн акция, облигация һәм тауар хактарын яһалма рәүештә күтәрәп ебәрәү йәки төшөрөү); 2. перен. ярһыу, көслө тулкынлану.

АЖУР I м. уст. ажур (селтәрләп эшләнган йока тукыма).

АЖУР II нареч. бухг. кәндәлеген кәндә, шул ук вакытта язып барыу; весті кнйги ажур кенәгәгә кәндәлеген кәндә язып барыу.

АЖУРНЫЙ прил. 1. (сквозной, прозрачный) селтәр, үтә күренмәле; ажурные чулки селтәр ойок; 2. перен. (искусный) бик ошта (йәки нескә) эшләнган; ажурная работа бик нескә эшләнган эш.

АЗАЛИЯ ж. бот. азалия.

АЗАРТ м. комарлык, комар, нык мауығыу, кызыгып китеү; войтй в азарт комары төшөү; играть с азартом кызыгып (йәки комарланып) уйнау.

АЗАРТНЫЙ прил. комар; азартная игра комар уйын.

АЗБУКА ж. 1. алфавит; 2. (букварь) алифба (китап); 3. перен. төп, нигез, башланғыс, алифба; азбука науки фәндең алифбаһы; ♦ азбука Морзе Морзе азбукаһы.

АЗБУЧНЫЙ прил. 1. алифба; азбучный материал алифба материалы; 2. перен. һәр кемгә билдәле, бик ябай; азбучная истина һәр кемгә билдәле хәкикәт.

АЗЕРБАЙДЖАНЕЦ м. азербайжан.

АЗЕРБАЙДЖАНКА ж. азербайжан катын-кызы.

АЗЕРБАЙДЖАНСКИЙ прил. азербайжан, Азербайжан; азербайджанский язык азербайжан теле.

АЗЕРБАЙДЖАНЦЫ мн. азербайжандар.

АЗИАТСКИЙ прил. Азия; азиатские страны Азия илдәре.

АЗИМУТ м. азимут (1. астр. меридиан менән берәр планета аша үтә торған вертикаль ясылыктар араһындағы мөйөш; 2. воен. бирелгән юнәлеш менән төньякка табан булған юнәлеш араһындағы мөйөш).

АЗОТ м. азот.

АЗОТИСТЫЙ прил. азотлы; азотистый ангидрид азотлы ангидрид; азотистые удобрения азотлы ашламалар.

АЗОТНЫЙ прил. азот; азотная кислота азот кислотаһы.

АЗЫ только мн. баш, башланғыс мәғлүмәттәр; начать с азоз башынан башлау; ♦ ни аза не знать әлепте таяк тип тә белмәү.

АИР м. бот. кылыс үлән, ер тамыры.

АИСТ м. каузы.

АИСТНИК м. бот. каузы үләне.

АЙ межд. 1. (выражает боль, испуг) ой, ай, абау (курыкканда, ауыртканда әйтелә); 2. (выражает упрек, порицание) ай-ай (шелтә белдергәндә); ай, как нехорошо! ай-ай, якшы түгел!; ♦ ай да молодец! егет тә һүң!

АЙВА ж. айва (ағасы һәм емеше).

АЙВОВЫЙ прил. айва; айвовое варенье айва вареньеһе.

АЙДА межд. прост. айзә (сакырыу, өндәү).

АЙМАК м. аймак (Бурят АССР-ында, Таулы-Алтай автономиялы өлкәһендә район тигән мәғәнәлә йөрөй; Монгол Халык Республикаһында административ-территориаль бүленеш; боронго башкорттарзә этник бүленеш).

АЙМАЧНЫЙ прил. аймак; аймачный совет аймак совете.

АЙРАН м. айран.

АЙСБЕРГ м. айсберг (диңгеззә йөзөп йөрөй торған боз тауы).

АЙСОРЫ мн. уст. айсорзәр (см. ассирийцы).

АКАДЕМИЗМ м. академизм (1. филми һәм укыу эштәрәндәге тик теоретик юнәлеш, уларзың тормош талаптарына, практикаға бәйләнмәгән булуызары; 2. һынлы сәнғәттә классик үрнәктәргә эйәрәүзәң академик традицияларын һаклауы, прогрессив һәм яңы ағымдарға каршы көрәшеүсе юнәлеш).

АКАДЕМИК м. академик.

АКАДЕМИЧЕСКИЙ прил. 1. академия; академический устав академия уставы; 2. (учебный) академик; академический час академик сәғәт (дәрес, лекция өсөн билдәләнган 45—50 минутлык вакыт); 3. (в науке, искусстве) академик (академизм принциптәрәнә эйәрәүсә); академическая живопись академик живопись; 4. (чисто теоретический) академик; академический спор академик бәхәс; ♦ академический театр академия театры (өлгөлө театрзәр исеме).

АКАДЕМИЧНОСТЬ ж. абстрактлык, тормоштан алыс булғанлык.

АКАДЕМИЧНЫЙ прил. см. академический 3.

АКАДЕМИЯ ж. академия; Академия наук Фәндәр академияһы.

АКАНТ м. бот. акант.

АКАЦИЯ ж. акация, сәрүи ағасы.

АКАЮЩИЙ прил. лингв. «а»лаштырыусы; акающий говор «а»лаштырыусы һөйләш.

АКВАМАРИН м. мин. аквамарин (асыл таш).

АКВАМАРИНОВЫЙ прил. аквамарин; аквамариновые серьги аквамарин алка.

АКВАРЕЛИСТ м. акварелист (акварель буяу менән һүрәт яһауы художник).

АКВАРЕЛЬ ж. акварель (һыуға изелә торған буяу; шундай буяу менән яһалған картина).

АКВАРЕЛЬНЫЙ прил. акварель; акварельные краски акварель буяузәр.

АКВАРИУМ м. аквариум.

АКВАТОРИЯ ж. акватория (махсус йыһазландырылған һыу участкаһы, мәс.

ярыштар үткәреү өсөн, самолёт төшөү һ. б. өсөн).

АКВЕДУК м. акведук (тәрән сокорзар, йылгалар, юлдар аша һалынган улаклы йәки торбалы күпер һымак королма).

АККЛИМАТИЗАЦИЯ ж. акклиматизация (хайуан һәм үсемлектәрзәң яңы климатка һәм башка төрлө йәшәү шарттарына яраклашыузары).

АККЛИМАТИЗИРОВАТЬ сов. и несов. 1. кого-что климатлаштырыу, климатка өйрәтәү; 2. кого, перен. яңы средаға яраклаштырыу (йәки күнектәреү).

АККЛИМАТИЗИРОВАТЬСЯ 1. сов. и несов. (о животных, растениях) климатлашыу, климатка өйрәнәү; 2. сов. и несов. перен. (о человеке) өйрәнәү, күнегеү, эйәләшеү; 3. несов. страд. к акклиматизировать.

АККОМОДАЦИЯ ж. физ. өйрәнәү, яйлашыу, яраклашыу; аккомодация глаза күззәрзәң (төрлө алыслыктан да якшы күрерзә) өйрәнәүе.

АККОМПАНИМЕНТ м. кушылып уйнау; петь под аккомпанемент рояля роялға кушылып йырлау.

АККОМПАНИАТОР м. аккомпаниатор, кушылып уйнаусы.

АККОМПАНИРОВАТЬ несов. кому-чему кушылып уйнау, аккомпанировать итеү.

АККОРД м. муз. аккорд (төрлө тауыштың гармониялы рәүештә кушылып яңгырауы); ♦ заключительный аккорд һуңғы күренеш (йәки хәл), һөзөмтә.

АККОРДЕОН м. аккордеон.

АККОРДЕОНИСТ м. аккордеонист, аккордеонда уйнаусы.

АККОРДНЫЙ прил. бер юлы, тотошлай түләнә торған, аккорд; аккордная работа тотошлай түләнә торған эш, аккорд эш.

АККРЕДИТИВ м. фин. аккредитив (акса биреү тураһында бер кредит учреждениеһенә икенсеһенә язған кағызы).

АККРЕДИТОВАТЬ сов. и несов. 1. что, фин. вәкиллек биреү (акса алыуға, сауза эштәре башкарыуға); 2. кого, дип. вәкил итеп билдәләү.

АККУМУЛИРОВАНИЕ с. см. аккумуляировать.

АККУМУЛИРОВАТЬ несов. что йыйыу, бер ергә туплау; аккумуляировать солнечное тепло қояш йылыһын бер ергә йыйыу, туплау.

АККУМУЛЯТОР м. тех. аккумуляатор (электр энергияһын йәки йылылыкты туплай торған прибор).

АККУМУЛЯТОРНЫЙ прил. аккумуляатор, аккумуляаторлы; аккумуляаторный ток аккумуляатор тогы; аккумуляаторная батарея аккумуляаторлы батарея.

АККУМУЛЯЦИЯ ж. аккумуляция, туплау, туплану; аккумуляция энергии энергия туплау (йәки туплану); аккумуляция капитала капитал туплау.

АККУРАТНОСТЬ ж. ыксымлык, бөхтәлек, теүәллек, иплелек, ентеклелек, йыйнаклык; проявить точность и аккуратность теүәллек һәм йыйнаклык күрһәтәү.

АККУРАТНЫЙ прил. йыйнак, тәртипле, бөхтә; ыксым, ыктымат (по внешнему ви-

ду); вақытлы, үз вақытында (точный); аккуратный человек йыйнак кеше; аккуратный приход на работу эшкә вақытында килеү; аккуратная работа бөхтә эш.

АКМЕИЗМ м. лит. акмеизм (рус әзәбиәтендә 1912—1913 йылдарҙа формалашып, «сәнғәт сәнғәт өсөн» тигән теорияны алға һөрөп, индивидуализмға, мистицизмға өндәгән сиктән тыш реакцион-буржуаз ағым).

АКМЕИСТ м. лит. акмеист (акмеизмға эйәрәүсе).

АКОНИТ м. бот. айыу табаны (дарыу үләне).

АКР м. акр (Америкала һәм Англияла 4047 кв. метрға тигез булған ер үлсәүе).

АКРОБАТ м. акробат (оҫта гимнастика яһаусы).

АКРОБАТИКА ж. акробатика.

АКРОБАТИЧЕСКИЙ прил. акробатик; акробатические упражнения акробатик күнегеүзәр.

АКРОБАТКА женск. р. к акробат.

АКРОСТИХ м. лит. акrostих (юл башындағы хәрәфтәрәнән берәр һүз йәки фраза килеп сығырлык итеп язылған шиғыр).

АКСАКАЛ м. акһакал.

АКСЕЛЬБАНТ м. воен. аксельбант (иң-баштан алдырып түшкә тиклем тағыла торған үрелмәле бау).

АКСЕССУАР м. аксессуар (1. сәхнә йыһазы; 2. рәсемдә, һүрәттә төп фигураны тулыландырыу өсөн яһалған деталь; 3. перен. төп күренешкә өҫтәмә генә булған икенсе дәрәжәләге күренеш).

АКСИОМА ж. мат., филос. аксиома (дөрөҫлөгө дәлилгә мохтаж булмаған хәжикәт).

АКТ м. 1. (действие, событие) эш, күренеш, хәл; 2. (документ) акт; 3. (в учебных заведениях) тантаналы ултырыш, йыйылыш (уқыу йылы бөткәс үткәрелгән); 4. театр. бүлек, пәрзә, шаршау; пьеса в трёх актах өс пәрзәлек пьеса.

АКТЁР м. 1. актёр; 2. перен. разг. (при творщик) ...булып кыланыусы, юрый кыланыусы, кылансык.

АКТЁРСКИЙ прил. актёр; актёрлык; актёрская комната актёрзар бүлмәһе; актёрское мастерство актёрлык оҫталығы.

АКТИВ I м. актив (ойошманың, коллективтең алдыңғы, эшлекле өлөшө); партийный актив партия активе; собрание актива актив йыйылышы.

АКТИВ II м. 1. фин. актив (предприятиегә бөтә булған мал-мөлкәт киммәте); записать в актив активкә языу; 2. перен. уңыш, қазаныш, байлык, өҫтөнлек; записать что-либо себе в актив берәй нәмәне үз қазаныштары иҫәбенә язып куйыу.

АКТИВИЗАЦИЯ ж. см. активизировать(ся).

АКТИВИЗИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что активләштерәү, активлеген көсәйтеү.

АКТИВИЗИРОВАТЬСЯ 1. сов. и несов. активләшеү, активлеге көсәйеү; 2. несов. страд. к активизировать.

АКТИВИСТ м. активист, ой ошманың актив ағзаһы.

АКТИВИСТКА ж. активистка.

АКТИВНОСТЬ ж. активлек, актив эш-сэнлек.

АКТИВНЫЙ прил. 1. актив; активный член кружка түнэрэктен актив ағзаһы; 2. көслө, тиз; активная химическая реакция көслө химик реакция; активная оборона воен. көслө оборона; $\diamond$ активное избирательное право актив һайлау хокуғы.

АКТИВНИЙ м. активний (радиоактив химик элемент).

АКТИРОВАТЬ сов. и несов. что акт төзөү.

АКТОВЫЙ прил. акт; актовая бумага акт қағызы (договорзар, килешуэзәр языла торған герблы қағыз); актовый зал актовый зал (тантаналы йыйылыштар үткәрелә торған зал).

АКТРИСА ж. актриса.

АКТУАЛЬНОСТЬ ж. актуаллек, әһәмиәтлелек; актуальность вопроса мәсьәләнен актуаллеге.

АКТУАЛЬНЫЙ прил. актуаль, хәзерге көн өсөн әһәмиәтле; актуальные задачи актуаль бурыстар.

АКУЛА ж. акула.

АКУСТИКА ж. акустика (1. физиканың тауышты өйрәнәү бүлеге; 2. биналарза музыканың йәки һөйләүзән, ишетеләүсэнлек шарттары).

АКУСТИЧЕСКИЙ прил. акустик; акустические условия акустик шарттар.

АКУШЕР м. акушер.

АКУШЕРКА ж. акушерка.

АКУШЕРСКИЙ прил. акушер, акушерлек; акушерские курсы акушерлек курстары.

АКУШЕРСТВО с. акушерлек (1. медицинаның йөклә катындарға ярзам күрһәтеү тураһындағы бүлеге; 2. акушер йәки акушерка эшмәкәрлеге).

АКЦЕНТ м. 1. лингв. (ударение) баһым, баһым билдәһе; 2. акцент, әйтелеш (сит тел өндәрән йәки һүззәрән туған тел закондары тәһсирендә бозоп әйтеү); $\diamond$ делать акцент на чём-либо берәр нәмәгә баһым яһап, иғтибарзы юнәлтәп әйтеү.

АКЦЕНТИРОВАТЬ сов. и несов. что 1. лингв. баһым яһау; 2. перен. баһым яһап әйтеү; акцентировать внимание на чём-либо берәй нәмәгә баһым яһап әйтеү (йәки үтеү).

АКЦЕНТУАЦИЯ ж. лингв. баһымдар системаһы.

АКЦИЗ м. акциз (капиталистик илдәрзә кайһы бер киң кулланыу тауарзарына һалына торған кыя налог).

АКЦИЗНЫЙ прил. акциз; акцизный сбор акциз йыйымы.

АКЦИОНЕР м. акционер (акциялар хужаһы).

АКЦИОНЕРНЫЙ прил. акция, акционер; акционерный капитал акциялар капиталы; акционерное общество акционерзәр йәмғиәте.

АКЦИОНЕРСКИЙ прил. акционер; акционерское собрание акционерзәр йыйылышы.

АКЦИЯ I ж. фин., эк. акция (предприя-

тиегә айырым капиталистәр тарафынан индерелгән пайзы билдәләй торған киммәтле қағыз); $\diamond$ его акции падают уның көсө көмөй, уның дәрәжәһе төшә.

АКЦИЯ II ж. полит. акция, эш, хәрәкәт, хәл (дәүләттең берәй максатка ирешәү өсөн күргән сараһы).

АКЫН м. акын.

АЛБАНЕЦ м. албан.

АЛБАНКА ж. албанка, албан катын-кызы.

АЛБАНСКИЙ прил. албан, Албания; албанский язык албан теле.

АЛБАНЦЫ мн. албандар.

АЛГЕБРА ж. алгебра.

АЛГЕБРАИЧЕСКИЙ прил. алгебраик; алгебраические формулы алгебраик формулалар.

АЛЕБАРДА ж. ист. алебарда (боронго һуғыш коралы).

АЛЕБАСТР м. алебастр.

АЛЕБАСТРОВЫЙ прил. алебастр; алебастровый завод алебастр заводы; алебастровая ваза алебастр ваза.

АЛЕКСАНДРИЙСКИЙ прил.: александрийский лист эс йомшарта торған япрак.

АЛЕКСАНДРИТ м. мин. александрит (асыл таш).

АЛЕТЬ несов. 1. (виднеться — о чём-л. алом) алһыуланьп тороу (йәки күренәү); 2. (становиться алым) алланьу, алһыуланьу, ал төскә инеү.

АЛЕТЬСЯ несов. см. алеть 1.

АЛЕУТ м. алеут.

АЛЕУТКА ж. алеутка, алеут катын-кызы.

АЛЕУТСКИЙ прил. алеут; алеутский язык алеут теле.

АЛЕУТЫ мн. алеуттар.

АЛЖИРЕЦ м. алжир.

АЛЖИРКА ж. алжир катын-кызы.

АЛЖИРСКИЙ прил. алжир, Алжир; алжирский народ алжир халкы.

АЛЖИРЦЫ мн. алжирзәр, алжирделәр.

АЛИБИ с. нескл. юр. алиби (ғәйепләнеүсенең енайәт вакытында икенсе урында булғанлығы уның ғәйепһезлегенә дәлил булып тороуы); доказать своё алиби енайәт вакытында үзендең икенсе ерзә булыуыңды исбатлау.

АЛИЗАРИН м. хим. ализарин (булу яһау өсөн китә торған матдә).

АЛИЗАРИНОВЫЙ прил. ализарин; ализариновые краски ализарин буяузар.

АЛИМЕНТЫ только мн. алимент.

АЛКАТЬ несов. чего и с неопр., уст. поэт. көслө (йәки бик нык) теләү.

АЛКОГОЛИЗМ м. алкоголизм, эскелеккә һабышыу.

АЛКОГОЛИК м. алкоголик, эскесе.

АЛКОГОЛЬ м. 1. алкоголь, иһерткес эсемлектәр; 2. мн. алкогольи хим. алкогольдәр (кислород һәм водород атомдары төркөмдәрәнән торған органик берләшмәләр).

АЛКОГОЛЬНЫЙ прил. спиртле, иһерткес; алкогольные напитки спиртле эсемлектәр.

АЛЛАХ м. алла; $\diamond$ аллах его знает, одному аллаху известно алла белһен.

АЛЛЕГОРИЧЕСКИЙ прил. аллегория; аллегорический жанр аллегория жанры.

АЛЛЕГОРИЧНЫЙ прил. кинәйәле, ситләтеп әйтелгән.

АЛЛЕГОРИЯ ж. лит., иск. аллегория, кинәйә, ситләтеп әйтеү.

АЛЛЕГРО муз. 1. нареч. тиз, йәнле (музыка әсәрзәрен башкарыу темпы тураһында); 2. с. нескл. аллегро (тиз, йәнле уйнала торған музыкаль әсәр йәки уның бер өлөшө).

АЛЛЕЯ ж. аллея; аллея акаций сәрүи аллеяһы.

АЛЛИГАТОР м. зоол. аллигатор (крокодилдең бер төрө).

АЛЛИТЕРАЦИЯ ж. лит. аллитерация (шиғырза бер төрлө тартынкы өндәрзең кабатланыуы).

АЛЛО межд. алло (телефонда һөйләшкәндә «тыңлайым», «тыңлағыз» мәғәнәләрендә кулланыла торған һүз).

АЛЛОПАТ м. аллопат (негомеопатик метод менән дауалаусы врач).

АЛЛОПАТИЯ ж. аллопатия (негомеопатик юл менән дауалау методтарына гомеопатия яклылар тарафынан бирелгән исем).

АЛЛОТРОПИЧЕСКИЙ прил. хим. аллотропик.

АЛЛОТРОПИЯ ж. хим. аллотропия (бер үк химик элементтең бер нисә төрлө ябай матдәләр барлыкка килтереү үзенсәлеге).

АЛЛЮВИАЛЬНЫЙ прил. геол. аллювиаль; аллювиальные отложения аллювиаль ултырмалар.

АЛЛЮВИЙ м. геол. аллювий (ағым һыу яһаған ултырмалар, мәс. ләм, комташ, туйын балсык ултырмалары).

АЛЛЮР м. ат йөрөшө.

АЛМАЗ м. алмас.

АЛМАЗНЫЙ прил. алмас; алмазное ожерелье алмас муйынсақ.

АЛОЭ с. нескл. бот. алоэ (үсемлек).

АЛТАЕЦ м. алтай.

АЛТАЙКА ж. алтай катын-кызы.

АЛТАЙСКИЙ прил. алтай, Алтай; алтайские языки алтай телдәре.

АЛТАЙЦЫ мн. алтайҙар.

АЛТАРЬ м. алтарь, михрап; $\diamond$ принести на алтарь отечества ватан өсөн корбан итеү.

АЛТЕЙ м., **АЛТЕЯ** ж. бот. һизәп үлән, бесәй тырнағы.

АЛТЫН м. уст. барнау (өс тинлек бакыр аксаның элекке исеме).

АЛФАВИТ м. алфавит.

АЛФАВИТНЫЙ прил. алфавит; алфавитный порядок алфавит тәртибе.

АЛХИМИК м. ист. алхимик (алхимия менән шөғөлләнәүсе кеше).

АЛХИМИЯ ж. ист. алхимия (урта быуаттарҙа фәнни химиянан элек булған мистик тәғлимәт, ул ябай металды киммәтле металдарға әүерелдерәү сараһын — «философия ташын» эзләгән).

АЛЧНОСТЬ ж. комһозлок, ас күзлелек.

АЛЧНЫЙ прил. комһоз.

алчу, алчешь и т. д. наст. вр. от алкать.

АЛЧУЩИЙ прил. уст. поэт. бик нык теләүсе, =ға (=гә, =ка, =кә) һыуһаған.

АЛЫЙ прил. ал, ал-кызыл төс.

АЛЫЧА ж. бот. алыча (ағасы һәм емеше).

АЛЬБАТРОС м. зоол. альбатрос (зур диңгез кошо).

АЛЬБИНОС м. альбинос (пигмент етешмәү сәбәпле төсө ағарған организм).

АЛЬБОМ м. альбом.

АЛЬБУМИН м. биол. альбумин, акһым.

АЛЬМАНАХ м. лит. альманах (төрлө язуысылар әсәрзәренән торған әзәби йыйынтык).

АЛЬПИЙСКИЙ прил. Альп; альпийские луга Альп туғайҙары.

АЛЬПИНИЗМ м. альпинизм, тау туризме.

АЛЬПИНИСТ м. альпинист, тау турисе.

АЛЬПИНИСТКА женск. р. к альпинист.

АЛЬТ м. муз. альт (1. катын-кыҙҙарҙың йәки балаларҙың калын тауышы; 2. скрипканан зурырак музыка коралы).

АЛЬТЕРНАТИВА ж. альтернатива (икенең бере; мөмкин булған ике юлдың береһен һайлап алыу).

АЛЬТЕРНАТИВНЫЙ прил. альтернатив; альтернативное решение альтернатив карар.

АЛЬТИМЕТР м. ав. альтиметр (бейеклекте билдәләп күрһәтә торған прибор).

АЛЬТИСТ м. альтист, альтта уйнаусы.

АЛЬТОВЫЙ прил. альт; альтовый тон альт тоны.

АЛЬТРУИЗМ м. альтруизм, кеше йәнле булыу (кешеләргә якшылык итергә, файҙа килтерергә тырышыу; эгоизмдең киреһе).

АЛЬТРУИСТ м. альтруист, кеше йәнле, кешелексел.

АЛЬФА ж. альфа (грек алфавитендә беренсе хәрәфтенң исеме); $\diamond$ альфа-лучи физ. альфа-нурҙар (радиоактив матдәләргән таралған ыңғай зарядле киҫәксәләр ағымы); альфа и омега чего-л. башы һәм азағы; төп нигезе; от альфы до омеги башынан алып азағына тиклем.

АЛЬЯНС м. альянс, союз, берләшмә.

АЛЮМИНИЕВЫЙ прил. алюмин; алюминиевая промышленность алюмин промышленносе; алюминиевая посуда алюмин һауыт-һаба.

АЛЮМИНИЙ м. алюмин.

АЛЯПОВАТЫЙ прил. тупаҫ, насар, йәмһез эшләнгән.

АМАЗОНКА ж. уст. амазонка (1. һыбай катын-кызы; 2. катын-кыҙҙарҙың һыбай йөрөгәндә кейә торған кейеме).

АМАЗОНКИ мн. (ед. амазонка ж.) миф. амазонкалар (боронғо грек мифологияһында һуғышсан катын-кыҙҙар кәбиләһе).

АМАЛЬГАМА ж. амальгама (1. хим. берәй металдың терегөмөш менән кушылмаһы; 2. перен. төрлө әйберҙәр кушылмаһы).

АМАЛЬГАМИРОВАТЬ сов. и несов. что 1. хим. амальгама яһау, терегөмөшкә һалыу; 2. (покрыть слоем амальгамы) амальгамалау, амальгама һөртөү (мәс. көзгө яһау өсөн).

АМБАР м. амбар, озон келәт.

АМБИЦИЯ ж. амбиция, мин-минлек, тәкәбберлек, эрелек, маһайыу; человек

с амбицией эре, тәкәббер кеше; $\diamond$ задеть амбицию үпкәләтәү, намысына тейеү; удариться в амбицию үпкәләп, дулап китеү.

АМБРА ж. 1. фәмбәр; 2. книжн. (аромат) хуш ес.

АМБРАЗУРА ж. 1. воен. амбразура (хәрби нығымталарға һәм караптарға атыу өсөн яһалған махсус тишек); 2. архит. тәзрә урыны (стенала).

АМБУЛАТОРИЯ ж. амбулатория.

АМБУЛАТОРНЫЙ прил. амбулатория; амбулаторный врач амбулатория врачы; амбулаторный больной амбулаторияға йөрөп дауалануысы ауырыу.

АМВОН м. церк. амвон, мөнбәр.

АМЕБА ж. зоол. амёба (микроскоп ашағына күренә торған бер күзәнәкле иң ябай хайуан).

АМЕРИКАНЕЦ м. американ.

АМЕРИКАНКА ж. американка, американ катын-кызы.

АМЕРИКАНСКИЙ прил. америка, Америка; американский клён америка сағаны.

АМЕРИКАНЦЫ мн. американдар, америкалылар.

АМЕТИСТ м. мин. аметист (ағыл таш).

АМЕТИСТОВЫЙ прил. аметист; аметистовый перстень аметист кашлы йөзөк.

АМИНЬ частица церк. амин.

АММИАК м. хим. аммиак.

АММИАЧНЫЙ прил. хим. аммиак; аммиачная вода аммиак һыуы, нишатыр спирте.

АММОИАЛ м. аммонал (шартлағыс матдә).

АММОНИЙ м. хим. аммоний (азот менән водородтан торған атомдар төркөмө).

АМНИСТИРОВАТЬ сов. и несов. кого амнистия яһау, амнистиялау, язанаң коткарыу.

АМНИСТИЯ ж. амнистия (хөкөм ителгән кешеләрҙең язаһын еңеләйтәү йәки ғәфү итеү).

АМОРАЛЬНОСТЬ ж. әхләкһезлек, моралһезлек.

АМОРАЛЬНЫЙ прил. әхләкһез, моралһез; аморальный человек әхләкһез кеше.

АМОРТИЗАТОР м. тех. амортизатор (автомобилдә, самолётта һәм аэростатта бәреләү-һуғылыуы йомшарта торған кулайлама).

АМОРТИЗАЦИОННЫЙ прил. амортизация, амортизация; амортизационный срок эк. амортизация срогы; амортизационный капитал амортизация капитал.

АМОРТИЗАЦИЯ ж. амортизация (1. эк. тузыу сәбәпле мөлкәттең киммәте акрынлап кәмей барыуы; 2. фин. машина, бина һ. б. -зың киммәтен эшләп сығарылған продукцияларҙың хақына күсерәү; 3. тех. махсус корамал ярҙамында машина һ. б. бәреләү-һуғылыу хәрәкәтен йомшартыу).

АМОРТИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что амортизациялау, амортизация яһау.

АМОРФНОСТЬ ж. аморфлык, формаһызлык.

АМОРФНЫЙ прил. 1. мин., хим. аморф, кристалл формаһында булмаған; аморфный углерод аморф углерод; 2. (бесформен-

ный) формаһыҙ, таркау; $\diamond$ аморфные языки аморф телдәр (һүззәрәндә үзгәрәү формалары булмаған телдәр).

АМПЕР м. физ. ампер (электр тоғы көсөн үлсәү берәмеге).

АМПЕРМЕТР м. физ., тех. амперметр (электр тоғы көсөн үлсәү приборы).

АМПИР м. иск. ампир (19 быуат башында Францияла барлыкка килгән сәнғәт стиле).

АМПЛИТУДА ж. физ. амплитуда, аралык (тирбәләү киңлеге, сайкалыу аралығы; барометрҙың йәки термометрҙың күтәрелеп төшөү аралығы); амплитуда колебания маятника маятниктең сайкалыу аралығы.

АМПЛУА с. нескл. 1. ампула (артист башкара торған ролдәрҙең характере); 2. перен. (круг занятий, положение) роль, тоткан урын, билдәләнгән эш.

АМПУЛА ж. мед. ампула (дарыу һаҡлау өсөн кулланыла торған былла көпшә).

АМПУТАЦИЯ ж. мед. киҫеп алыу, кыркып ташлау, ампутация (берәй ағзаны йәки уның бер өлөшөн операция юлы менән киҫеп алыу).

АМПУТИРОВАТЬ сов. и несов. что ампутиациялау, ампутиация яһау, киҫеү; ампутировать һогу аякты киҫеү.

АМУЛЕТ м. бетеү.

АМУНИЦИЯ ж. уст. амуниция (ғәскәрҙең коралдан һәм кейем-һалымдан башка үзе менән бергә йөрөтә торған кәрәк-ярағы).

АМФИБИЯ ж. амфибия (1. зоол. ер-һыу хайуаны; 2. бот. ер-һыу үҫемлеге; 3. коро ергә лә, һыуға ла төшә һәм күтәрелеп тә китә ала торған самолёт; коро ергә лә, һыуға ла йөрөй ала торған танк йәки автомобиль).

АМФИБРАХИЙ м. лит. амфибрахий (шиғырҙа баһымы икенсе иҫегенә төшкән өс иҫекле стопа).

АМФИТЕАТР м. амфитеатр (1. ист. боронғо гректәрҙә һәм римләндәрҙә тамашасылар урыны, түңәрәк йәки ярым түңәрәк итеп төзөлгән өҫтө асыҡ театр бинаһы; 2. партер артындағы йәки ложа өҫтөндәге ярым түңәрәк урындар).

АНАБИОЗ м. биол. анабиоз (организмдең ваҡытлыса үлеп тороп тереләүе).

АНАЛИЗ м. анализ, тикшерәү; химический анализ химик анализ; анализ крови канды тикшерәү.

АНАЛИЗАТОР м. анализатор (1. тех. анализ яһау өсөн кулланыла торған прибор; 2. физиол. һизеү органы нервалары).

АНАЛИЗИРОВАНИЕ с. см. анализировать.

АНАЛИЗИРОВАТЬ сов. и несов. что анализ яһау, тикшерәү, анализләү, һәр яҡлап тикшерәү, өйрәнәү.

АНАЛИТИК м. аналитик (1. төрлө анализдәр яһау эше менән шөгөлләнәүсе белгес; 2. үзенең эшләгән эшен һәм кисерештәрәң анализләүгә ынтылышы булған кеше).

АНАЛИТИЧЕСКИЙ прил. 1. анализ; аналитический метод анализ методы; 2. анализләүсе, тикшерәүсе; аналитический

ум анализләүсе акыл; 3. аналитик; аналитические весы аналитик үлсәү; $\diamond$ аналитическая химия аналитик химия; аналитическая геометрия аналитик геометрия; аналитические языки аналитик телдәр.

АНАЛОГИЧЕСКИЙ прил. аналогик, аналогияға (йәки окшашлыкка) нигезләнгән.

АНАЛОГИЧНОСТЬ ж. окшашлык, окшағанлык.

АНАЛОГИЧНЫЙ прил. окшаш, окшаған; аналогичный случай окшаш хәл; аналогичные явления бер-береһенә окшаған күренештәр.

АНАЛОГИЯ ж. окшашлык, аналогия; по аналогии окшашлык яғынан, окшашлығына карап.

АНАНАС м. ананас (үсемлеге һәм емеше).

АНАНАСНЫЙ, АНАНАСОВЫЙ прил. ананас; ананасное варенье ананас вареньһе.

АНАПЕСТ, АНАПЕСТ м. лит. анапест (шиғырза баһымы өсөнсө ижегенә төшкән өс ижекле стопа).

АНАРХИЗМ м. анархизм.

АНАРХИСТ м. анархист.

АНАРХИСТСКИЙ прил. анархистәрсә, анархик; анархист; анархистские взгляды анархистәрсә караштар; анархистская группа анархистәр группаһы.

АНАРХИЧЕСКИЙ прил. анархизм, анархия; анархические идеи анархизм идеялары; анархические явления анархия күренештәре.

АНАРХИЧНЫЙ прил. тәртипһез, дисциплинаһыз, баш-баштак.

АНАРХИЯ ж. 1. полит. анархия, власһезлек; 2. перен. тәртипһезлек, баш-баштаклык; $\diamond$ анархия производства эк. производство анархияһы (капиталистик производства тәртипһезлек, планһызлык).

АНАРХО-СИНДИКАЛИЗМ м. полит. анархо-синдикализм (халык-ара профсоюздар хәрәкәтендә реакцион оппортунистик вак буржуаз ағым).

АНАТОМ м. анатом, анатомия белгесе (йәки ғалиме).

АНАТОМИРОВАНИЕ с. см. анатомировать.

АНАТОМИРОВАТЬ сов. и несов. что (мәйетте) ярыу.

АНАТОМИЧЕСКИЙ прил. анатомия, анатомик; анатомический атлас анатомия атласы (кеше организмһен һәм уның айырым ағзаларын һүрәтләгән йыйынтык); анатомические исследования анатомик тикшеренеүҙәр; $\diamond$ анатомический театр анатомик театр (фильм-тикшеренеү учреждениеләрендә мәйеттәрҙе ярып тикшерәү бинаһы).

АНАТОМИЧКА ж. разг. анатомичка (мәйеттәр ярыу бинаһы).

АНАТОМИЯ ж. анатомия; анатомия человека кеше анатомияһы; анатомия растений үсемлектәр анатомияһы.

АНАФЕМА ж. 1. церк. диндән һөрөү; 2. разг. (проклятие) мөлғүн, ләғин.

АНАХРОНИЗМ м. анахронизм (1. хронологияны бөзәү, бер эпоха вакиғаларын, күренештәрен хата рәүештә икенсе эпохаға күсереп күрһәтәү; 2. иҫкергән, хәҙерге

заман шарттарына тура килмәгән күренеш, төшонсә, фекер һ. б.).

АНАХРОНИЧЕСКИЙ прил. анахроник.

АНГАЖЕМЕНТ м. театр. ангажемент (артистәрҙе билдәле бер срокка договор буйынса эшкә саҡырыу).

АНГАЖИРОВАТЬ сов. и несов. кого-что, театр. артист менән контракт төзәү, (артисте) саҡырыу.

АНГАР м. ав. ангар (самолёттар һаҡлана һәм ремонтлана торған бина).

АНГЕЛ м. прям. и перен. фәрештә; ангел мой! һөйөкләм, фәрештәм!

АНГЕЛЬСКИЙ прил. фәрештәләй; иметь ангельское терпение фәрештәләй түземле булыу.

АНГИДРИД м. хим. ангидрид (һыу менән кушканда кислота барлыкка килтерә торған окисел).

АНГИНА ж. мед. ангина.

АНГЛИЙСКИЙ прил. инглиз, Англия; английский язык инглиз теле; $\diamond$ английская соль фарм. английский тоз.

АНГЛИЧАНЕ мн. инглиздәр.

АНГЛИЧАНКА ж. англичанка, инглиз катын-кызы.

АНГЛИЧАНИН м. инглиз.

АНГОРСКИЙ прил.: ангорская коза ангор кәзәһе (йомшак озон йөнлө кәзә); ангорская кошка ангор бесәйе (йомшак озон йөнлө бесәй).

АНДАНТЕ муз. 1. нареч. яй, акрын, талғын, һалмак (музыкаль әсәрҙәрҙе башкарыу темпы тураһында); 2. с. нескл. анданте (талғын, акрын уйнала торған музыкаль әсәр йәки уның бер өлөшө).

АНЕКДОТ м. 1. (короткий рассказ) көләмәс; 2. (забавный случай) мәрәкә.

АНЕКДОТИЧЕСКИЙ прил. 1. (смешной) көләмәсле; 2. (маловероятный) мәзәк, мәрәкә, кызык.

АНЕКДОТИЧНЫЙ прил. см. анекдотический 2.

АНЕМИЧЕСКИЙ прил. мед. аз канлы.

АНЕМИЧНЫЙ прил. 1. см. анемический; 2. перен. (вялый, слабый) хәлһез, быуынһыз; канһыз (бледный — о цвете лица).

АНЕМИЯ ж. мед. кан азлык, аз канлылык, анемия.

АНЕМОМЕТР м. анемометр (елдең көсөн һәм хәрәкәт итеү тизлеген үлсәй торған прибор).

АНЕМОН м., **АНЕМОНА** ж. бот. ел-бәзәк үлән.

АНЕРОИД м. метеор. анероид (атмосфера баһымын үлсәй торған металл барометр).

АНЕСТЕЗИРОВАТЬ сов. и несов. что, мед. һизеүҙе кәметәү (йәки бөтөрөү), ауыртыу һизеүен бөтөрөү (йәки кәметәү).

АНЕСТЕЗИРУЮЩИЙ прич. и прил. мед. ауыртыуҙы бөтөрөүсә (йәки бөтөрә торған); анестезирующие средства ауыртыуҙы бөтөрә торған дарыуҙар.

АНЕСТЕЗИЯ ж. мед. һизмәүсәнлек, анестезия; местная анестезия ағзаның айырым өлөшөн ауыртыуҙы һизмәй торған итеү.

АНИЛИН м. хим. анилин (майлы, төҫһөҙ ағыулы шыйыклык).

АНИЛИНОВЫЙ прил. хим. анилин; анилинле; анилиновое производство анилин производстволы; анилиновые краски анилинле буязуар.

АНИМАЛИСТ м. иск. анималист (хайуандар расемен төшөрөүсө художник).

АНИМИЗМ м. анимизм (тәүтормош кешеләренә, һәр нәмәнә, йәне бар тип иҗәпләүзәрә).

АНИМИСТИЧЕСКИЙ прил. анимистик; анимистические возрәния анимистик караштар.

АНИС м. бот. 1. (растение) әнис; 2. (сорт яблук) әнис алма.

АНИСОВКА ж. разг. 1. (сорт яблук) әнис алма; 2. (водка) әнис аракыһы.

АНИСОВЫЙ прил. әнис; анисовое масло әнис майы; анисовая водка әнис аракыһы.

АНКЕР м. анкер (1. сәғәт теленә, регуляторы; 2. тех. таш стеналар һалғанда таштарзы бер-береһенә беркетәү өсөн кулланыла торған тимер).

АНКЕТА ж. анкета; заполнить анкету анкета тултыру.

АНКЕТНЫЙ прил. анкета; анкетные данные анкета мәғлүмәттәрә.

АННАЛЫ только мн. (летопись) анналар, йылъязмалар (тарихи вакиғаларзы йыл тәртибендә язып барыу — летопись).

АННЕКСИРОВАТЬ сов. и несов. что, полит. аннексиялау (берәй илде йәки уның бер өлөшөн көслөк менән икенсе илдең басып алыуы).

АННЕКСИЯ ж. полит. аннексия (бер дәүләттең сит ил ерен көслөк менән тартып алып, үзенә кушыуы).

АННОТАЦИЯ ж. аннотация (китаптың йәки мәкәләнең йөкмәткеһенә карата кыскаса характеристика).

АННОТИРОВАТЬ сов. и несов. что аннотация язуу, аннотациялау.

АННУЛИРОВАНИЕ с. см. аннулировать.

АННУЛИРОВАТЬ сов. и несов. что бөтөрөү, юкка (йәки көсөнән, ғәмәлдән) сығарыу; аннулировать постановление карарзы юкка сығарыу.

АНОД м. физ. анод (ыңғай заряд менән зарядланған электрод).

АНОДНЫЙ прил. физ. анод; анодная батарея анод батареяһы; анодный ток анод тогы.

АНОМАЛИЯ ж. аномалия (норманан ситкә сығыу).

АНОМАЛЬНЫЙ прил. аномаль; аномальное развитие аномаль (йәки тайпылышы) үсеш.

АНОНИМ м. аноним (1. әсәрәндә йәки хатында исемен йәшергән автор; 2. авторзың исемен булмаған хат йәки әсәр).

АНОНИМНЫЙ прил. култамғаһыз, аноним; анонимное письмо култамғаһыз хат.

АНОНС м. анонс (алдан яһалған кыскаса план, белдерәү).

АНОНСИРОВАТЬ сов. и несов. что, о чәм алдан белдерәү, иғлан итеү.

АНОРМАЛЬНЫЙ прил. аномаль, нормаль булмаған (йәки түгел); аномальное явление нормаль булмаған күренеш.

АНОФЕЛЕС м. зоол. анофелес (бизгәк серәкәйе).

АНСАМБЛЬ м. ансамбль (1. бер бөтөндөң барлык өлөштәрә араһында үз-ара ярашканлык, берләшкәнлек; 2. бергә сығыш яһай торған артистәр коллективе; 3. бер нисә кешенә, катнашлығында башкарыла торған музыкаль әсәр).

АНТАГОНИЗМ м. антагонизм (киләшә алмаслык каршылык); классовый антагонизм синфи антагонизм.

АНТАГОНИСТ м. 1. антагонист (киләшә алмай торған, капма-каршы фекерзәге кеше); 2. мн. антагонисты биол. антагонистәр (функциялары, тәҗсир итешәүзәрә яғынан бер-береһенә каршы булған органдар йәки матдәләр).

АНТАГОНИСТИЧЕСКИЙ прил. антагонистик, килешә алмаслык; антагонистические противоречия капитализма капитализмдең антагонистик каршылыктары.

АНТАРКТИЧЕСКИЙ прил. антарктик, Антарктика; антарктический материк антарктик материк; антарктическая экспедиция Антарктика экспедицияһы.

АНТЕННА ж. радио антенна.

АНТИ- каршылыкты йәки дошманлыкты белдерәү өсөн кулланыла торған приставка, мәс. антимилиитаристический милитаризмгә каршы.

АНТИБИОТИКИ мн. (ед. антибиотик м.) фарм. антибиотиктәр (бактерия һәм микробтарға каршы кулланыла торған химик матдәләр).

АНТИВОЕННЫЙ прил. һуғышка каршы; антивоенная демонстрация һуғышка каршы булған демонстрация.

АНТИГОСУДАРСТВЕННЫЙ прил. дәүләткә каршы.

АНТИДЕМОКРАТИЧЕСКИЙ прил. антидемократик, демократияға каршы.

АНТИИМПЕРИАЛИСТИЧЕСКИЙ прил. антиимпериалистик, империализмгә каршы.

АНТИКВАР м. антиквар (боронго нәмәләрзә, китаптарзы һ. б. һатыусы; боронго нәмәләр һәүәскәрә).

АНТИКВАРНЫЙ прил. 1. (старинный и ценный) антиквар, боронго һәм киммәтле; 2. боронго киммәтле нәмәләр менән һатыу итә торған; антикварный магазин боронго киммәтле нәмәләр һата торған магазин.

АНТИКОММУНИСТИЧЕСКИЙ прил. антикоммунистик, коммунизмгә каршы.

АНТИЛОПА ж. антилопа (хайуан).

АНТИМАРКСИСТСКИЙ прил. антимарксистик, марксизмгә каршы.

АНТИМАТЕРИАЛИСТИЧЕСКИЙ прил. антиматериалистик, материализмгә каршы.

АНТИМИЛИТАРИЗМ м. антимилиитаризм (милиитаризм һәм империалистик һуғыш политикаһына каршы халык-ара хәрәкәт).

АНТИМИЛИТАРИСТ м. антимилиитарист (антимилиитаризм яклы кеше).

АНТИМИЛИТАРИСТИЧЕСКИЙ прил. антимилиитаристик, милитаризмгә каршы.

АНТИМОНИЯ ж.: разводять антимонии разг. юк-барзы һөйләү, һуған һатыу.

АНТИНАРОДНЫЙ прил. халыкка каршы, халык мәнфәгәттәренә каршы.

АНТИНАУЧНЫЙ прил. фәнгә каршы; фәнни булмаған.

АНТИНОМИЯ ж. филос., лог. антиномия (икеһе лә дөрөс тип каралған ике положение араһындағы каршылык).

АНТИОБЩЕСТВЕННЫЙ прил. йәмәгәтселеккә каршы, йәмғиәткә зарарлы.

АНТИПАРТИЙНЫЙ прил. партияға каршы, партия принциптәренә каршы юнәлтелгән.

АНТИПАТИЧНЫЙ прил. һөйкөмһөз, мөхәббәтһөз, күңел биззәргес.

АНТИПАТИЯ ж. антипатия, ек күреү, яратмау.

АНТИПОД м. 1. мн. антиподы геогр. антиподтар (ер шарының бер-береһенә капма-каршы яткан ике яғында йәшәүселәр); 2. перен. антипод (бер-береһенә капма-каршы фекерле кешеләр).

АНТИРЕЛИГИОЗНЫЙ прил. дингә каршы; антирелигиозная пропаганда дингә каршы пропаганда.

АНТИСАНИТАРНЫЙ прил. санитарияға (йәки санитария кағизәләренә) каршы.

АНТИСЕМИТ м. антисемит (еврейзәрҙе дошман күреүсе кеше).

АНТИСЕМИТИЗМ м. антисемитизм (еврейзәргә карата реакционерзәр тарафынан тыузырылған яһалма милли дошманлык).

АНТИСЕМИТСКИЙ прил. антисемиттәрсә, антисемиттәргә хас, еврейзәргә каршы.

АНТИСЕПТИКА ж. мед. антисептика (микробтарзы үлтәрә торған химик матдәләр һәм улар ярҙамында йәрәхәтте тазартыу).

АНТИСЕПТИЧЕСКИЙ прил. мед. антисептик; антисептические вещества антисептик матдәләр.

АНТИСОВЕТСКИЙ прил. советкә каршы, совет власенә каршы.

АНТИТЕЗА ж. 1. лит. антитеза (стилистик алым — капма-каршы төшөнсәләрҙе йәки образдарзы бер-береһенә каршы куйып биреү); 2. см. антитезис.

АНТИТЕЗИС м. филос., лог. антитезис (тезистә куйылған фекергә каршы фекер).

АНТИТОКСИНЫ мн. (ед. антитоксин м.) мед. антитоксиндәр (токсин тәьсирендә организм тарафынан эшләп сығарыла торған һәм организмде токсин менән ағыулануынан һаҡлай торған матдәләр).

АНТИФАШИСТ м. антифашист, фашизм дошманы.

АНТИФАШИСТСКИЙ прил. фашизмгә каршы.

АНТИХРИСТ м. 1. рел. дәжжәл; 2. бран. кафыр, мөртәт.

АНТИЦИКЛОН м. метеор. антициклон (циклондар араһындағы атмосфера басымы юғары булған өлкә).

АНТИЧНОСТЬ ж. 1. антиклек (боронғо грек һәм рим донъяһы, уның культураһы); 2. күркәмлек, һомғоллок, матурлык (йөз, бит, буй-һын тураһында).

АНТИЧНЫЙ прил. 1. антик; античный мир антик донъя; 2. (классически правильно-

ный) күркәм, һомғол, матур (йөз, бит, буй-һын тураһында).

АНТОЛОГИЯ ж. лит. антология (төрлө авторзәрҙың әсәрзәре йыйынтығы); антология башкырской советской поэзии башкорт совет поэзияһы антологияһы.

АНТОНИМ м. лингв. антоним (капма-каршы мәғәнәле һүззәр, мәс. ак — кара; төн — көн һ. б.).

АНТОНОВ: антóнов огóнь прост. гангрена (тәндең һиндәй зә булһа бер өлөшөнөң үлек хәлгә килеүе).

АНТОНОВКА ж. антоновка (алма сорты).

АНТРАКТ м. антракт (1. спектакль, концерт бүлектәре араһындағы тәнәфес; 2. муз. пьеса пәрзәләре араһында уйнала торған кыска музыкаль әсәр).

АНТРАЦИТ м. мин. антрацит (таш күмерзәң иң яҡшы сорты).

АНТРАЦИТНЫЙ, АНТРАЦИТОВЫЙ прил. антрацит; антрацитовые пласты антрацит катламдары.

АНТРЕКОТ м. кул. антрекот (һыйырзың кабырға ите; шул уҡ иттән бешерелгән кыуырзәк).

АНТРЕПРЕНЁР м. театр. антрепренёр (капиталистик илдәрҙә хосуси театр хужаһы).

АНТРЕСОЛИ мн. (ед. антресоль ж.) антресоль (1. өйзәң иң өскө тәпәш каты; 2. бейек бүлмәләрҙә була торған ярым ярус).

АНТРОПОЛОГ м. антрополог, антропология фәне белгесе.

АНТРОПОЛОГИЧЕСКИЙ прил. антропология, антропологик; антропологический музей антропология музейе; антропологические исследования антропологик тикшеренеүзәр.

АНТРОПОЛОГИЯ ж. антропология (кешенең биологик тәбиғәтен өйрәнә торған фән).

АНТРОПОМЕТРИЧЕСКИЙ прил. антропометрик; антропометрические данные антропометрик мәғлүмәттәр.

АНТРОПОМЕТРИЯ ж. антропометрия (антропологияның кеше кәүзәһен һәм уның өлөштәрен үлсәү менән шөгөлләнә торған бүлеге).

АНТРОПОМОРФИЗМ м. антропоморфизм (1. кешеләргә генә хас үзенсәлектәргә хайуан һәм үсемлектәргә, тәбиғәт күренештәренә күсерәү, уларзы йәнле тип карау; 2. алла кеше һүрәтендә була, тип уйлаған дини карау).

АНФАС нареч. анфас, тура ултырып (йәки карап), йөз (йәки ал) менән; сфотографироваться анфас карточкаға тура ултырып төшөү.

АНФИЛАДА ж. анфилада (береһенән-икенсеһенә үтелмәле итеп эшләнгән бүлмәләр).

АНЧАР м. бот. анчар (ағыулы ағас).

АНЧОУС м. зоол. анчоус (балык).

АНШЛАГ м. аншлаг (билеттәрзәң һатылып бөткәннен белдерәү); $\diamond$ спектакль прощёя с аншлагом спектакль зур уңыш менән үтте.

АНЮТИН: анютины глазки мн. бот. ала миләүшә.

АОРИСТ м. лингв. аорист (уткэн заман кылым формаларының береһенең исеме).

АОРТА ж. анат. аорта (йөрәктең һул яғынан башланып китә торған төп кан тамыры).

АПАРТАМЕНТ м. уст. зиннәтле (йәки бай йыһазлы) бүлмә, квартира.

АПАТИТ м. апатит (минерал).

АПАТИТОВЫЙ прил. апатит; апатитовые заләжи апатит яткылыктары.

АПАТИЧЕСКИЙ, АПАТИЧНЫЙ прил. дәрһез, рухһыз, төшөнкө, һүлпән; апатическое состояние төшөнкө хәл.

АПАТИЯ ж. дәрһезлек, рухһызлык, төшөнкөлөк, һүлпәнлек, күңел төшөнкөлөгө.

АПЕЛЛИРОВАТЬ сов. и несов. 1. юр. апелляция биреү; 2. к кому-чему кәңәш, ярзам (йәки ятлаузы) һорап мәрәжәғәт итеү; апеллировать к общему собранию ярзам, кәңәш һорап дөйөм йыйылышка мәрәжәғәт итеү.

АПЕЛЛЯЦИЯ ж. 1. юр. апелляция (суд карарына риза булмауынса юғары суд органдарына бирелгән жалоба); 2. кәңәш, ярзам (йәки ятлаузы) һорап мәрәжәғәт итеү.

АПЕЛЬСИН м. эфлисун (ағасы һәм емеше).

АПЕЛЬСИННЫЙ, АПЕЛЬСИНОВЫЙ прил. эфлисун; апельсинное древо эфлисун ағасы; апельсиновое варенье эфлисун вареньеһе.

АПЛОДИРОВАТЬ несов. кул сабыу.

АПЛОДИСМЕНТЫ только мн. кул сабыулар.

АПЛОМБ м. (һүз һәм кыланьшта) үз-үзенә ышаныу, кыйыулык; говорить с апломбом үз-үзенә ышанып һөйләү.

АПОГЕЙ м. 1. астр. апогей (ай орбитаның ерзән иң алыс нөктәһе); 2. перен. иң юғары нөктә (йәки дәрәжә); егө талант достығ своего апогея уның таланты үзенә иң юғары дәрәжәһенә иреште.

АПОКАЛИПСИС м. апокалипсис (христиандарҙың ахыр заман була имеш, тип раслаусы дини китабы).

АПОЛИТИЧНОСТЬ ж. политиканан ситтәлек (йәки ситтә тороу).

АПОЛИТИЧНЫЙ прил. политиканан (йәки политик тормоштан) ситтә торған.

АПОЛОГЕТ м. апологет (һиндәй зә булһа берәй идеяны, тәғлимәтте ятлаусы).

АПОЛОГЕТИКА ж. апологетика (1. дин тәғлимәтенең динде ятлауға арналған бүлегә; 2. перен. берәй кешене, тәғлимәтте йә йәмғиәт төзөлөшөн урынһыз ятлау, мактау сығыу).

АПОЛОГИЯ ж. ятлау, мактау, аклау, апология.

АПОПЛЕКСИЧЕСКИЙ прил. апоплексик; апоплексический удар мед. апоплексик удар (паралич һуғыу).

АПОПЛЕКСИЯ ж. мед. апоплексия (мейегә кан һауыузан паралич һуғыу).

АПОРТ м. апорт (алма сорты).

АПОСТЕРИОРИ нареч. филос., лог. тәжрибәнән сығып, тәжрибә нигезендә.

АПОСТЕРИОРНЫЙ прил. филос., лог. апостериор, тәжрибәгә нигезләнгән.

АПОСТОЛ м. апостол (1. рел. Ғайсаһның 12 шәкертенәң берәһе; 2. перен. үзән берәй идеяны таратыуға бағышлаған кеше; 3. дини китаптарҙың береһенең исеме).

АПОСТРОФ м. апостроф (һүзәрзә хәрәф өстөнә өтөр формаһында куйыла торған билдә).

АПОФЕОЗ м. апофеоз (1. боронғо Грецияла һәм Римдә һиндәй зә булһа геройзы, император һ. б. аллалаштырыу йолаһы; 2. берәй кеше йәки вакиғаны мактау, күккә күтәрәү; 3. театр. кайһы бер спектаклдең һуңғы тантаналы картинаһы).

АППАРАТ м. в разн. знач. аппарат; телефонный аппарат телефон аппараты; дыхательный аппарат физиол. тын алыу аппараты (йәки органдары); государственный аппарат дәүләт аппараты; ♦ научный аппарат филми аппарат (филми хезмәттәрзә бирелгән ишкәрмәләр, комментарийҙар, күрһәтмәләр һ. б.).

АППАРАТУРА ж. собир. тех. аппаратура, аппараттар.

АППЕНДИКС м. анат. аппендикс (һуқыр эсәк үсәнтеһе).

АППЕНДИЦИТ м. мед. аппендицит.

АППЕРЦЕПЦИЯ ж. психол. апперцепция (үзләштереүзең, элек алынған белемдәргә, тәжрибәләргә, күзәтеүгә бәйләнешле булыуы).

АППЕРЦИПИРОВАТЬ сов. и несов. что, психол. апперцепциялау (булған тәжрибә нигезендә үзләштереү).

АППЕТИТ м. 1. аппетит, ашағы килеү; 2. обычно мн. аппетита перен. нәфсе, теләк, ынтылыш; ♦ приятно аппетита аш тәмле булһын!

АППЕТИТНЫЙ прил. аппетит аса торған; аппетитле, тәмле, ауыз һыуын килтереп торған; аппетитное кушанье тәмле ашамлык.

АППЛИКАЦИОННЫЙ прил. аппликация; аппликационная работа аппликация эше.

АППЛИКАЦИЯ ж. аппликация (төҫлә кағыз, күн йәки материя корамаларынан һүрәт эшләү; шул рәүешле эшләнгән картина, бизәк һ. б.).

АППРЕТУРА ж. тех. 1. (лак для кожи) күн лагы, аппретура; 2. (окончательная отделка ткани, кожи) эшкәртеү (туқыма, иләнгән еп, күн һәм мех кеүек нәмәләрзә үзәрзә хас матдәләр менән эшкәртеү).

АПРЕЛЬ м. апрель.

АПРЕЛЬСКИЙ прил. апрель; Апрельские тезисы Лёнина Лениндең Апрель тезистәре.

АПРИОРИ нареч. 1. филос., лог. тәжрибәгә нигезләнмәйенсә (йәки таянмайынса); судить априори тәжрибәгә таянмайынса фекер йөрөтөү; 2. перен. (не проверив заранее) алдан тикшермәйенсә.

АПРИОРНЫЙ прил. филос., лог. априор, тәжрибәгә нигезләнмәгән; априорное утверждение тәжрибәгә нигезләнмәгән раслау.

АПРОБАЦИЯ ж. хуплау, яраклы тип табуу; апробация семян с.-х. орлокто сәсеү өсөн яраклы тип табуу.

АПРОБИРОВАТЬ сов. и несов. что хуплау, раслау, апробация биреу.

АПТЕКА ж. аптека.

АПТЕКАРСКИЙ прил. аптека; аптекарские товары аптека тауарзары.

АПТЕКАРЬ м. аптекарь, аптекала эшләүсе.

АПТЕЧКА ж. разг. аптечка; дорожная аптечка юл аптечкаһы.

АПТЕЧНЫЙ прил. аптека; аптечный шкаф аптека шкафы.

АР м. ар (100 кв. метрга тиң булған ер үлсәүе берәмеге).

АРАБ м. ғәрәп.

АРАБЭСКИ м. (ед. арабэска ж., арабэск м.) архит. арабеск (япрак, сәскә, геометрик фигураларзан төзөлгән бизәкле орнамент).

АРАБИЗМ м. ғәрәпселек (ғәрәп теленән индерелгән һүзәр, ғәрәп теленә әйәреп һөйләү алымдары һ. б.).

АРАБИСТ м. ғәрәпсе (белгес).

АРАБИСТИКА ж. арабистика (ғәрәп телен, әзәбиәтен, культураһын һәм тарихен өйрәнә торған фәндәр).

АРАБКА ж. ғәрәп катын-кызы.

АРАБСКИЙ прил. ғәрәп; арабский язык ғәрәп теле.

АРАБЫ мн. ғәрәптәр.

АРАКЧЕЕВЩИНА ж. аракчеевселек, аракчеевщина (1. ист. 19 быуат башында Россияла тупаҫ военищина, йырткылык һәм законһызлыкка нигезләнгән режим; 2. перен. йәмғиәт тормошоноң берәй өлкәһендә баш-баштаклык, деспотизм режиме).

АРАНЖИРОВАТЬ сов. и несов. что, муз. аранжировкалау, аранжировка яһау.

АРАНЖИРОВКА ж. муз. аранжировка (бер инструмент йәки тауыш өсөн язылған музыкаль әсәрҙе икенсе бер инструмент өсөн эшкәртәп язып сығыу).

АРАП м. уст. ғәрәп (әлек кара тәнле кешегә әйткәндәр).

АРАПНИК м. эт сыбырткыһы (һунарсыларҙа).

АРАТ м. арат (Монголияла һәм Тувала малсылык менән көн итеүсе).

АРАХИС м. (земляной орех) арахис, ер (йәки кытай) сәтләүеге.

АРБАЛЕТ м. ист. арбалет (укка окшаш боронго корал).

АРБИТР м. арбитр (1. юр. третейский суд илене; 2. спорт. ярышлы уйындарҙа ике яқтың ризалығы менән һайланып куйылған судья; 3. Советтар Союзында — учреждениеләр, предприятиеләр араһындағы бәхәсле мәсьәләләргә тикшереп хәл итеүсе хезмәткәр).

АРБИТРАЖ м. юр. арбитраж (бәхәсле мәсьәләләргә арбитрҙәрҙең хәл итеүе; третейский суд); $\diamond$ международный арбитраж халык-ара арбитраж (ике дәүләт араһында килеп тыуған бәхәсле мәсьәләләргә тыныс юл менән хәл итеү ысулы).

АРБИТРАЖНЫЙ прил. арбитраж; арбитражная комиссия арбитраж комиссияһы.

АРБУЗ м. карбуз.

АРБУЗНЫЙ прил. карбуз; арбузная корка карбуз кабығы.

АРГАМАК м. уст. арғымак.

АРГЕНТИНЕЦ м. аргентин.

АРГЕНТИНКА ж. аргентинка, аргентив катын-кызы.

АРГЕНТИНСКИЙ прил. аргентин, Аргентина; аргентинский народ аргентин халкы.

АРГЕНТИНЦЫ мн. аргентиндәр.

АРГО с. нескл. лингв. арго, йәшерен. (йәки шартлы) тел (айырым бер социаль төркөм кешеләре араһында ғына кулланыла торған һүзәр, тәғбирҙәр, жаргон).

АРГОН м. аргон (химик элемент, газ).

АРГОНОВЫЙ прил. аргон; аргоновые трубки аргон трубкалары.

АРГУМЕНТ м. 1. дәлил, нигез, аргумент; приводить аргументы дәлилдәр килтереу; 2. мат. аргумент (ирекле үзгәрмәле дәүмәл).

АРГУМЕНТАЦИЯ ж. 1. см. аргументировать; 2. (совокупность аргументов) дәлилдәр, нигездәр, аргументтәр.

АРГУМЕНТИРОВАТЬ сов. и несов. что дәлилләү, дәлилдәр килтереу, нигезләү, аргументләү.

АРЕНА ж. 1. арена (циркта артисттар уйнай торған түңәрәк майҙан); 2. перен. арена, майҙан; арена политической борьбы политик көрәш майҙаны.

АРЕНДА ж. 1. (наём) аренда; долгосрочная аренда озак сроклы аренда; взять в аренду арендаға алыу; сдать в аренду арендаға биреу; 2. (плата) аренда хакы (йәки түләүе); платить аренду аренда хакын түләү.

АРЕНДАТОР м. арендаға алыусы, арендатор.

АРЕНДАТОРСКИЙ прил. арендатор; арендаторское право арендатор хокуғы.

АРЕНДНЫЙ прил. аренда; арендная плата аренда хакы (йәки түләүе).

АРЕНДОВАТЬ сов. и несов. что арендаға алыу.

АРЕОМЕТР м. физ. ареометр (шыыйкыктың куйылығын билдәләүсе прибор).

АРЕОПАГ м. ареопаг (1. ист. боронго Афинала юғары суд һәм политик власть органы; 2. перен. һиндәй зә булһа бер мәсьәләне хәл итеүсе авторитетле кешеләр йыйылышы).

АРЕСТ м. 1. кулға (йәки һак астына) алыу, арест; находиться под арестом һак астында булыу; подвергаться аресту кулға алыныу; 2. юр. арест (аксанан йәки мөлкәттән файзаланыуҙы тыйыу); наложить арест на имущество мөлкәткә арест һалыу.

АРЕСТАНТ м. уст. тоткон, кулға алынған кеше, арестант.

АРЕСТАНТСКИЙ прил. уст. арестант; арестантский халат арестанттар халаты.

АРЕСТОВАННЫЙ прич. 1. тоткон, кулға (йәки арескә) алынған; 2. в знач. сущ. м. арестант.

АРЕСТОВАТЬ сов. и несов. 1. кого кулға алыу, арестовать итеу; 2. что, юр. арест һалыу; арестовать имущество мөлкәткә арест һалыу.

АРЕСТОВЫВАТЬ несов. см. арестовать.

АРИОЗО с. нескл. муз. ариозо (һөйләү катыш башкарылған кыска лирик ария).

АРИСТОКРАТ м. аристократ, ак һөйәк.

АРИСТОКРАТИЗМ м. аристократизм, аристократлык.

АРИСТОКРАТИЧЕСКИЙ прил. 1. аристократ; аристократическое общество аристократтар обществоны; 2. (изысканный) аристократтарса; аристократические манеры аристократтарса кыланыш.

АРИСТОКРАТИЧНЫЙ прил. см. аристократический 2.

АРИСТОКРАТИЯ ж. 1. (высшее сословие) аристократия, ак һөйәктәр (эксплуатациялаусы синифтарзың юғары катламы); 2. аристократтар (капиталистик илдәрзәге хокук өстөнлөгө менән файзаланыусы ниндәй зә булһа бер синифтың йәки йәмәғәт төркөмөнөң юғары катламы); финансовая аристократия финанс аристократтары; 3. ист. аристократия (власть өстөнлөк итеүсе синиф кулында булған дәүләт төзөлөшө формаһы).

АРИСТОКРАТКА ж. аристократка.

АРИТМИЧНОСТЬ ж. ритмһезлек, ритм юклык.

АРИТМИЧНЫЙ прил. ритмһез.

АРИТМИЯ ж. мед. йөрәктен ритме бозолоуы, йөрәктен дәрәжә типмәүе.

АРИФМЕТИКА ж. арифметика.

АРИФМЕТИЧЕСКИЙ прил. арифметика, арифметик; арифметическая задача арифметик мәсьәлә.

АРИФМОГРАФ м. арифмограф (автомат рәүештә язып һанай торған машина).

АРИФМОМЕТР м. арифмометр (арифметик мәсьәләләрзә механик рәүештә иҗәпләп сығарыусы прибор).

АРИЯ ж. муз. ария (операла яңғыз йырлау өсөн язылған әсәр).

АРКА ж. арка (стенала дуға кеүек итеп эшләнған тәзрә, ишек баштары һ. б.; шундай ук формала капка кеүек итеп эшләнған королма); арка моста күпер аркаһы; триумфальная арка триумф аркаһы (берәй тантана уңайы менән яһалған капка).

АРКАДА ж. архит. аркада (аркалар менән тоташтырылған бағаналарҙан торған галерея).

АРКАН м. аркан, боғал, боғалак.

АРКАНИТЬ несов. кого-что арканлау, боғал һалыу, боғаллап тотоу.

АРКТИЧЕСКИЙ прил. Арктика; арктические льды Арктика боззары; арктическая область Арктика өлкәһе; арктическая экспедиция Арктиканы өйрәнәү экспедицияһы.

АРЛЕКИН м. театр. арлекин (Италияла комик артист).

АРМАДА ж. армада (хәрби караптарзың, самолёттарзың йәки танкыларзың зур соединениеһе); воздушная армада һауа армадаһы.

АРМАТУРА ж. тех. арматура (1. ниндәй зә булһа аппараттың приборзары һәм башка кәрәк-ярактары; 2. электр үткәрәү өсөн кәрәк булған әйберзәр; 3. тимер-бетон королманың корос каркасы; ниндәй зә

булһа королманы йәки материалды нығытыу өсөн куйылған металл частәр).

АРМАТУРНЫЙ прил. тех. арматура; арматурные материалы арматура материалдары.

АРМАТУРЩИК м. арматурщик, арматурсы (арматура установкаларын әзәрләүсе, йыйыусы йәки короусы эшсе).

АРМЕЕЦ м. уст. армеец, армияла хезмәт итеүсе.

АРМЕЙСКИЙ прил. армия; армейский корпус армия корпусы.

АРМИЯ ж. в разн. знач. армия; Советская Армия Совет Армияһы; Рабоче-крестьянская Красная Армия ист. Эшсе-крәстиән Кызыл Армияһы; действующая армия хәрәкәт итеүсе армия; армия специалистов белгестәр армияһы.

АРМЯК м. уст. сәкмән.

АРМЯНЕ мн. әрмәндәр.

АРМЯНИН м. әрмән.

АРМЯНКА ж. әрмән катын-кызы.

АРМЯНСКИЙ прил. әрмән, Армения; армянский язык әрмән теле.

арок род. п. мн. от арка.

АРОМАТ м. тәмле (йәки хуш) еҫ.

АРОМАТИЧЕСКИЙ, АРОМАТИЧНЫЙ прил. см. ароматный.

АРОМАТНЫЙ прил. тәмле (йәки хуш) еҫле.

АРОЧНЫЙ прил. арка; аркалы; арочный мост аркалы күпер.

АРСЕНАЛ м. 1. воен. арсенал (һуғыш коралдары һәм кәрәк-ярактарын әзәрләү урыны); 2. перен. хисапһыз (йәки үтә) күп; целый арсенал пособий үтә күп кулланмалар.

АРТАЧИТЬСЯ несов. 1. (о лошади) сығынсылау; 2. разг. (упрямиться) киреләнәү, карышыу, тискәреләнәү.

АРТЕЗИАНСКИЙ прил.: артезианский колодец артезиан козоҫо (һыуы ер аҫтынан үз баҫымы менән торба буйлап күтәрелә торған козоҫ).

АРТЕЛЬ ж. 1. артель; сельскохозяйственная артель ауыл хужалығы артеле; промышленная артель промысла артеле; 2. перен. артель, бер төркөм кеше.

АРТЕЛЬНЫЙ прил. артель; дөйөм, уртақ; артельный устав артель уставы; артельное хозяйство артель хужалығы; артельный хлеб уртақ икмәк.

АРТЕЛЬЩИК м. уст. артельщик, артель члене.

АРТЕРИАЛЬНЫЙ прил. артерия; артериальная кровь артерия каны.

АРТЕРИОСКЛЕРОЗ м. мед. артериосклероз (кызыл кан тамыры ауырыуы).

АРТЕРИЯ ж. 1. анат. артерия, кызыл кан тамыры; 2. перен. юл, артерия (ил өсөн әһәмиеәте зур булған бәйләнеш юлы); Волга — одна из главных водных артерий СССР Волга СССР-зың мөһим һыу артерияларынын береһе.

АРТИКЛЬ м. грам. артикль (кайһы бер телдәрзә билдәләлек йәки билдәһезлекте белдерәү өсөн исемдәрзә өстәлә торған киҫәксә, мәҫ. немец телендә).

АРТИКУЛ м. артикул (тауарзың тибы).

АРТИКУЛИРОВАТЬ несов. лингв. артикуляция яһау, артикуляциялау.

АРТИКУЛЯЦИОННЫЙ прил. лингв. артикуляция; артикуляционное изменение звука өндөң яһалышы яғынан үзгәреүе.

АРТИКУЛЯЦИЯ ж. лингв. артикуляция (билдәле бер өндө әйткәндә һөйләү ағзаларының хәрәкәте).

Артиллерийский прил. артиллерия; артиллерийский полигон артиллерия полигоны; артиллерийское оружие артиллерия коралы; артиллерийский снаряд артиллерия снаряде.

Артиллерист м. артиллерист.

Артиллерия ж. 1. собир. артиллерия (төрлө конструкцияларзағы һәм төрлө калибрзәрзәге атыу коралы); дальнобойная артиллерия алыстан тороп ата торған артиллерия; зенитная артиллерия зенит артиллерияһы; противотанковая артиллерия танкыға каршы артиллерия; 2. (род войск) артиллерия (артиллерия менән коралланған ғәскәр); 3. (наука) артиллерия (атыу коралдарының төзөлөшө һәм уларҙы кулланыу тураһындағы фән).

Артист м. 1. артист; народный артист халык артисе; заслуженный артист аткаған артист; 2. перен. разг. үз эшенең оштаһы, эште ошта башкарыусы; он артист своего дела ул үз эшенең оштаһы.

Артистический прил. 1. артист; артистәрсә; артистическая комната артистәр бүлмәһе; артистическое исполнение артистәрсә башкарыу; 2. перен. (искусный, мастерской) ошта эшләнгән; артистическая работа ошта эшләнгән эш.

Артистка ж. артистка.

Артишок м. бот. хәшәф үлән.

Артрит м. мед. артрит (быуындарҙың шешеүе).

Арфа ж. муз. арфа (зур өсмөйөш формаһындағы кыллы музыка коралы).

Арфист м. муз. арфасы, арфала уйнаусы.

Арфистка женск. р. к арфист.

Архаизм м. 1. лингв. архаизм (кулланыузан сыккан иҫке һүззәр йәки әйтәмдәр); 2. (устаревшее, явление, пережиток) иҫкелек калдыктары.

Архаический прил. архаик, боронғо, иҫкергән; архаический стиль архаик стиль.

Архаичность ж. боронғолок, иҫкергәнлек.

Архаичный прил. см. архаический.

Архалук м. уст. архалук (кыҫка сәкмән һымак боронғо кейем).

Архар м. архар (жырағай тәкә).

Археогрәфия ж. археогрәфия (боронғо язма комарткыларҙы йыйыу һәм өйрәнеү, баҫтырыу бүлеге).

Археолог м. археолог, археология ғалиме (йәки белгесе).

Археологический прил. археология, археологик; археологический музей археология музейе; археологические раскопки археологик казылмалар.

Археология ж. археология (һаҡлачып калған боронғо комарткы әйберзәрзә ҡарап әлек йәшәгән халыктарҙың көнкүре-

шен һәм культураһын өйрәнә торған фән).

Архив м. архив; ◇ сдать в архив кого-что архивкә тапшырыу, иҫкергән тип табыу.

Архивариус м. архивариус (архив мәдире, архив сотрудниге).

Архивный прил. архив; архивный фонд архив фонды.

Архиепископ м. архиепископ (христиан дине руханизәренең юғары званиһе һәм шул иҫемдә йөрөтөүсе рухани).

Архиерей м. архиерей (христиан динендә юғары дәрәжә руханизәрзәң дөйөм иҫеме).

Архимандрит м. архимандрит (монастырь башлығы).

Архипелаг м. геогр. архипелаг (диңгеззәге утраулар төркөмө).

Архитектоника ж. архитектоника (1. архит., иск. айырым өлөштәрзәң үз-ара органик ярашыулары, төзөк, матур бер бөтөн булыулары; 2. геол. ер шары кабығының төзөлөшөн өйрәнә торған бүлек).

Архитектор м. архитектор.

Архитекторский прил. архитектура; архитекторские кадры архитектура кадрлары.

Архитектурa ж. архитектура (1. биналарҙы, йорттарҙы проектировать итеү, һалыу, матурлау оҫталығы; 2. һалыу, төзөү стиле).

Архитектурный прил. архитектура; архитектурные памятники архитектура комарткылары.

Аршин м. уст. аршин (0,711 м); ◇ словно аршин проглотил әйтерһең уклау йоткан; мерить на свой аршин үз аршыныңа үлсәү.

Аршинный прил. аршинлы; ◇ аршинные буквы бик эре хәрәфтәр.

Арык м. арык.

Арьергард м. воен. арьергард (төп көстәр артында бара торған ғәскәри часть); ◇ находиться в арьергарде артта калыу, артта өстөрәлеү.

Арьергардный прил. арьергард; арьергардный бой арьергард һуғышы.

Ас м. ас (һауа һуғыштарында үзенең оҫталығын күрһәткән осоусы).

Асбест м. асбест (йылы үткәрмәй, утта янмай торған, сүскә окшаған минерал).

Асбестовый прил. асбест; асбестовые рудникй асбест рудниктәре.

Асептика ж. мед. асептика (йәрәхәтте микробтарҙан һаҡлау саралары: инструменттарзә йыуыу, кайнатыу һ. б.).

Асептический прил. асептика; асептические средства асептика саралары. **Асимметрический, Асимметричный** прил. асимметрик, симметрияһыз.

Асимметрия ж. асимметрия, симметрияһыҙлык.

Аскариды мн. (ед. аскарйда ж.) зоол. аскарйда (әсәк селәүсене).

Аскет м. аскет (донъя рәхәтлегенән баш тарткан, уға кул һелтәгән кеше).

АСКЕТИЗМ м. 1. аскетизм (дини тәғлимәт); 2. перен. донъя рәхәтенән баш тартыу.

АСКЕТИЧЕСКИЙ прил. аскетизм, аскет; аскетическая жизнь аскеттәр тормошо, аскеттәрсә йәшәү.

АСПЕКТ м. караш, аспект; он изложил вопрос в следующем аспекте ул мәсьәләне түбәндәге караштан сығып һөйләп бирзе.

АСПИДИ м. 1. зоол. аспид (йылан); 2. бран. яуыз, кара йылан, кара эсле (кеше).

АСПИДИ м. мин. аспид (грифель тактаһы яһауға китә торған катлаулы кара минерал).

АСПИДНЫЙ прил.: аспидная доска аспид такта.

АСПИРАНТ м. аспирант.

АСПИРАНТКА ж. аспирантка.

АСПИРАНТСКИЙ прил. аспирант, аспирантлык; аспирантская работа аспирант эше.

АСПИРАНТУРА ж. аспирантура (фильм кадрҙар әзерләү системаһы).

АСПИРАТОР м. тех. аспиратор (газдың, һауаның, химик составын билдәләү өсөн кулланыла торған прибор).

АСПИРИН м. аспирин (дарыу).

АССАМБЛЕЯ м. ассамблея (1. берәй төрлө халык-ара ойошма ағзаларының дөйөм йыйылышы; 2. ист. Пётр I заманында танца кисәләре, йәмәғәт йыйылышы); $\diamond$ Генеральная Ассамблея Организации Объединённых Наций Берләшкән Милләттәр Ойошмаһының Генеральный Ассамблеяһы.

АССЕНИЗАТОР м. ассенизатор (ассенизация эшен башкарыусы кеше).

АССЕНИЗАЦИОННЫЙ прил. ассенизация; ассенизационная машина ассенизация машинаһы.

АССЕНИЗАЦИЯ ж. ассенизация (быр-рактарҙы түгееү; санитария шарттарын якшыртыу).

АССИГНАЦИЯ ж. ист. ассигнация (Россияла 1769 йылдан 1843 йылға тиклем йөрөтөлгән кағыз акса).

АССИГНОВАНИЕ с. фин. 1. см. ассигновать; 2. (сумма) ассигновать ителгән (йәки билдәләнгән, бүленгән) акса.

АССИГНОВАТЬ сов. и несом. что акса бүлеү (йәки билдәләү), сметаға индереү, ассигновать итеү.

АССИГНОВКА ж. фин. ассигновка (акса ала йәки акса ебәрелә торған документ).

АССИМИЛИРОВАТЬ сов. и несом. 1. үзенә окшашландырыу, үзе кеүек итеү, окшаш яһау; ассимилировать итеү; 2. биол. (усзоить) үзләштереү; ассимилировать пйшу азыкты үзләштереү.

АССИМИЛИРОВАТЬСЯ 1. сов. и несом. окшашландырыу, ассимилировать ителеү; 2. несом. страд. к ассимилировать.

АССИМИЛЯЦИЯ ж. 1. см. ассимилировать(ся) 1; 2. биол. ассимиляция, һендереү, үзләштереү (хайуан йәки үсемлек организмдәренең матдәләргә үзләштереү процесесе).

АССИРИЙЦЫ мн. ассириецтәр (Иракта һәм СССР-ҙа йәшәүсе халык).

АССИСТЕНТ м. ассистент (1. профессор

йәки врач ярҙамсыһы; 2. юғары укыу йортонда—фильм звание һәм шул исемде йөрөтөүсе кеше).

АССИСТЕНТКА ж. ассистентка.

АССИСТЕНТСКИЙ прил. ассистент; ассистентская комната ассистент бүлмәһе.

АССИСТИРОВАТЬ несом. кому ассистент-лек итеү (операция ваҡытында врачка ярҙам итеү йәки профессор кушыуы буйынса студенттәр менән практик эш ойоштороу).

АССОНАНС м. лит. ассонанс (һузынкы өндәрҙең аһәңдәшлеге; тик тулы һузынкы өндәр генә тура килгән рифма).

АССОРТИМЕНТ м. ассортимент (бер үк тауардың төрлө сорты; бер нәмәгә каратылған төрлө эйберҙәрҙең тулы комплекте).

АССОЦИАТИВНЫЙ прил. ассоциатив; ассоциативная связь ассоциатив бәйләнеш.

АССОЦИАЦИЯ ж. 1. берләшмә, ассоциация; 2. психол. ассоциация (айырым төшөмсәләр араһындағы бәйләнеш, бер төшөмсәне икенсе төшөмсәгә окшатыу юлы менән искә, хәтергә төшөрөү).

АССОЦИИРОВАТЬ сов. и несом. что, психол. ассоциациялау, ассоциация яһау.

АССОЦИИРОВАТЬСЯ 1. сов. и несом. психол. ассоциацияланыу, ассоциация яһалыу; 2. несом. страд. к ассоциировать.

АСТЕНИЧЕСКИЙ прил. мед. астеник, ябык, сибек, хәлһез; астенический тип астеник тип (ябык, тар күкрәкле, озон кәүзәле кеше).

АСТЕНИЯ ж. мед. астения (организмдең дөйөм хәлһезлеге).

АСТЕРОИДЫ мн. (ед. астероид м.) астр. астероидтәр (Кояш системаһының Марс һәм Юпитер орбиталары араһында хәрәкәт итә торған бәләкәй планеталар).

АСТМА ж. мед. астма (тын быуылып ауырыу).

АСТМАТИК м. астматик (астма менән ауырыусы кеше).

АСТРА ж. бот. йондоз сәскә.

АСТРОЛОГ м. ист. астролог, фалсы (йондозҙарға карап, киләсәк тураһында күрәҙәлек итеүсе).

АСТРОЛОГИЯ ж. ист. астрология (боронғо заманда, йондозҙарға карап киләсәкте алдан әйтеү тураһындағы ялған тәғлимәт).

АСТРОЛЯБИЯ ж. геод. уст. астролябия (геодезияла мөйөш үлсәй торған прибор).

АСТРОНОМ м. астроном, астрономия ғалиме (йәки белгесе).

АСТРОНОМИЧЕСКИЙ прил. астрономия, астрономик; астрономические приборы астрономия приборҙары; астрономические наблюдения астрономик күзәтеүҙәр; $\diamond$ астрономические цифры астрономик һандар, иҫәбенә сыға алмашлыҡ зур һандар.

АСТРОНОМИЯ ж. астрономия (йондозҙардың, планеталардың төзөлөшөн һәм хәрәкәт итеү закондарын өйрәнә торған фән).

АСТРОФИЗИКА ж. астрофизика (күктәге есемдәрҙең төзөлөшөн, хәрәкәтен һәм улардың физик, химик үзенсәлектәрен тикшерә торған фән).

АСФАЛЬТ м. асфальт.

АСФАЛЬТИРОВАНИЕ с. см. асфальтировать.

АСФАЛЬТИРОВАТЬ сов. и несов. что асфальтлэу, асфальт йэйеу (йэки түшэу); асфальтировать улицу урамга асфальт түшэу.

АСФАЛЬТОВЫЙ прил. асфальт; асфальтовый тротуар асфальт тротуар; асфальтовый завод асфальт заводы.

АСЬ межд. прост. нэмэ; ни нэмэ.

АТАВИЗМ м. биол. атавизм (ата-бабаларза булып та хэзер югалган билдэлэрзең организмдэ яңынан барлыкка килеуе).

АТАВИСТИЧЕСКИЙ прил. атавизм; атавистические явления атавизм күренештэре.

АТАКА ж. воен. атака, һөжүм.

АТАКОВАТЬ сов. и несов. кого-что атаковать итеу, һөжүм итеу.

АТАМАН м. атаман.

АТАМАНСТВО с. атаманлык.

АТЕИЗМ м. атеизм, динһезлек, аллаһызлык; воинствующий атеизм һуғышсан атеизм.

АТЕИСТ м. атеист.

АТЕИСТИЧЕСКИЙ прил. атеистик, дингэ жаршы; атеистическая пропаганда дингэ жаршы пропаганда.

АТЕЛЬЕ с. нескл. ателье (1. сәнғәт һөнәрседеге менән шөгөлләнеүселәр мастерскойы; 2. кейем тегеу мастерскойы).

АТЛАС м. атлас; атлас мйра донъя атласы; анатомический атлас анатомик атлас.

АТЛАС м. атлас (тукыма).

АТЛАСНЫЙ прил. 1. атлас; атласное платье атлас күлдәк; 2. перен. шыма, ялтырауыклы, атлас һымак; атласная кожа атлас һымак тән; атласная бумага атлас кағыз.

АТЛЕТ м. атлет (1. профессиональ көрәшсе, атлетика менән шөгөлләнеүсе спортсмен; 2. перен. разг. физик яктан таза, көслө кеше).

АТЛЕТИКА ж. атлетика; лёгкая атлетика еңел атлетика (югереу, һикереу, акробатика); тяжёлая атлетика ауыр атлетика (ауырлыктар күтәреу, бокс, көрәшеу).

АТЛЕТИЧЕСКИЙ прил. 1. атлетик; атлетические упражнения атлетик күнегеүзәр; 2. атлет кеүек мөһабәт, әзмәүерзәй; атлетическое телосложение буйы-һыны әзмәүерзәй таза.

АТМОСФЕРА ж. 1. атмосфера (Ер шарын солған алған һауа); 2. разг. (воздух) һауа; 3. перен. әйләнә, тирә-як, солғаныш, обстановка; дружеская атмосфера дуслык атмосфераһы (йэки обстановкаһы); 4. физ., тех. атмосфера (газ хәлендәге есемдәрзең басымын үлсәу берәмеге).

АТМОСФЕРНЫЙ прил. атмосфера; атмосферное давление атмосфера басымы.

АТОЛЛ м. геогр. атолл (кулса формаһындағы мәрийен утрауы).

АТОМ м. атом; ядро атома атом ядроһы.

АТОМИЗМ м., **АТОМИСТИКА** ж. атомистика (материя бик кескәй айырым кичәксәләрзән — атомдарзан тора, тип раслаусы тәғлимәт).

АТОМИСТИЧЕСКИЙ прил. атомисти-

ка; атомистическая теория атомистика теорияһы.

АТОМНИК м. разг. атомсы (1. атом энергияһы белгесе; 2. атом бомбаһын кулланыузы яклаусы кеше).

АТОМНЫЙ прил. атом; атомный вес атом ауырлығы; атомная бомба атом бомбаһы; атомное ядро атом ядроһы; атомная энергия атом энергияһы.

АТОМЩИК м. см. атомник.

АТРИБУТ м. 1. филос. атрибут (бер нәмәнең төп билдәһе); 2. грам. атрибут, аныклаусы; 3. перен. билдә, тамга (берәй кеше йэки нәмәнең үзенә генә хас билдәһе).

АТРИБУТИВНЫЙ прил. грам. атрибутив; атрибутивная конструкция атрибутив конструкция.

АТРОПИН м. фарм. атропин (үсемлектән табыла торған ағыулы матдә).

АТРОФИРОВАННЫЙ прил. короған, һулығын.

АТРОФИРОВАТЬСЯ сов. и несов. короу, һулыу, эштән сығыу, атрофияланыу.

АТРОФИЯ ж. 1. мед. атрофия, короу, һулыу, эштән сығыу (азык етешмәу йэки озак хәрәкәтһез тороу сәбәпле айырым ағзаларзың эшмәкәрлеге юғалыу, көшһөзләнеу һәм уның күләме кәмеу); 2. перен. юғалыу, бөтөу.

АТТАШЕ м. нескл. дип. атташе (посольство махсус консультант хезмәтен үтәүсе сотрудник); военный атташе хәрби атташе.

АТТЕСТАТ м. аттестат (1. берәр укыу йортон тамамлау тураһында бирелгән таныклык; 2. филми звание бирелеу тураһындағы таныклык; 3. азык-түлек һәм акса менән тәьмин итеу тураһында хәрби хезмәткәргә бирелә торған документ; 4. хәрби хезмәткәр семьяһына уның аксаһын алырға хокук биреүсе документ; 5. якшы токомло малдарға бирелә торған таныклык); ♦ аттестат зрелости өлгөргәнлек аттестаты.

АТТЕСТАЦИОННЫЙ прил. аттестация; аттестационная комиссия аттестация комиссияһы.

АТТЕСТАЦИЯ ж. см. аттестовать.

АТТЕСТОВАТЬ сов. и несов. кого 1. (присвоить звание) аттестовать итеу, звание биреу; 2. (дать характеристику) отзыв биреу, характеристика биреу.

АТТЕСТОВАТЬСЯ несов. страд. к аттестовать.

АТТРАКЦИОН м. театр. аттракцион (цирк йэки эстрада программаһында тамашасыларзың иғтибарын үзенә тарта торған эффектле номер).

АТУ межд. охот. ал, тот, эләктер (мәғәнәһендә һунарсының һунар эттәренә әйтә торған һүзе).

АУ межд. э-ү, э-э-й (бер-беренә тауыш биреу).

АУДИЕНЦИЯ ж. аудиенция, кабул итеу (юғары дәрәжәләге кешенең рәсми рәүештә кабул итеуе).

АУДИТОРИЯ ж. аудитория (1. лекциялар, докладтар үткәрелә торған зал; 2. собир. лекция йэки доклад тыңлаусылар).

АУКАНЬЕ с. разг. см. аукать.

АУКАТЬ сов. и несов. әүкәйләү, «әү, әү» тип кыскырыу.

АУКАТЬСЯ несов. разг. әүкәйләү, «әү, әү» тип кыскырышыу.

АУКНУТЬСЯ сов. и, однокр. «әү, әү» тип яуап кайтарыу.

АУКЦИОН м. аукцион (берәй мөлкәтте йәки тауарзы халык алдында торги менән һатыу).

АУКЦИОНИСТ м. аукционист, аукционда һатыусы.

АУКЦИОННЫЙ прил. аукцион; аукционная продажа аукциондан һатыу.

АУЛ м. ауыл.

АУТЕНТИЧЕСКИЙ прил. см. аутентичный.

АУТЕНТИЧНОСТЬ ж. ысынлык, аутентиклек.

АУТЕНТИЧНЫЙ прил. ысын, асыл, төп, аутентик.

АФГАНЕЦ м. афган.

АФГАНКА ж. афган катын-кызы.

АФГАНСКИЙ прил. афган, Афганистан; афганский язык афган теле.

АФГАНЦЫ мн. афгандар.

АФЕРА ж. афера, хәйлә, хәйләле эш, алдаулы эш.

АФЕРИСТ м. аферист, аферасы.

АФЕРИСТКА ж. аферистка.

АФИША ж. афиша.

АФИШИРОВАТЬ несов. что кешеләргә күрһәтеү, белдерәү, кешеләр күрһен тип эшләү.

АФОРИЗМ м. афоризм, хикмәтле һүз (тәрән мәғәнәле кыска әйтәм).

АФОРИСТИЧЕСКИЙ, АФОРИСТИЧНЫЙ прил. афористик; афоризм характердәге; афористическое выражение афористик әйтәм.

АФРИКАНСКИЙ прил. африка, Африка; африканские пустыни Африка сүлдәре.

АФРИКАНЦЫ мн. африкандар, африкалылар.

АФФЕКТ м. аффект, ярһуу, үз-үзен белештермәү (асыузан, куркыузан һ. б.).

АФФЕКТАЦИЯ ж. артык кылануу, яһалмалык, кылансыжлык.

АФФЕКТИРОВАННЫЙ прил. тәбиғи булмаған, куйыртылған, яһалма.

АФФИКС м. лингв. ялғау, аффикс.

АХ межд. әх, ох, ух (шатлык, һокланыу, куркыу һ. б. тойғоларзы сағылдырыусы ымлыклар); ах, как красиво! әх, ниндәй матур!; ах, я забыл! ох, онотканмын!

АХАТЬ несов. разг. ах-вах килеү, ахылдау (напр. от сожаления); таң калуу, ғәжәпләнәү (напр. от удивления, восторга).

АХИЛЛЕСОВ: ахиллесова пятá ауыртқан ер, йомшак як.

АХИНЕЯ ж. разг. мәғәнәһез һүз, буш

һүз, сафсата; нести́ ахинёю сафсата һатыу.

АХНУТЬ сов. и однокр. ахылдап куйыу; таң калып (йәки ғәжәпләнәп) тороу.

АХТИ межд. уст.: не ахти какой разг. әллә кем түгел, әллә ниндәй түгел; не ахти как разг. бик шәптән түгел.

АЦЕТИЛЕН м. хим. ацетилен (углерод менән водородтан торған яһиусан ағыулы төҫһөз газ).

АЦЕТИЛЕНОВЫЙ прил. ацетилен; ацетиленовый запах ацетилен есе.

АЦЕТОН м. хим. ацетон (төҫһөз шыйыклык хәләндәге органик берләшмә).

АШУГ м. ашуг (Кавказ халыктарында йырсы, халык йырсыһы).

АЭРАРИЙ м. мед. аэрарий (һауа ванналары алыу өсөн яһалған махсус майзан).

АЭРАЦИЯ ж. аэрация (һауа алмашыныу, һауа булыу).

АЭРОДИНАМИКА ж. аэродинамика (һауа һәм газдарзың хәрәкәтен, предмет-тәргә тәвҫирен тикшерә торған фән).

АЭРОДИНАМИЧЕСКИЙ прил. аэродинамика; аэродинамический институт аэродинамика институты.

АЭРОДРОМ м. аэродром.

АЭРОДРОМНЫЙ прил. аэродром; аэродромная площадка аэродром майзаны.

АЭРОКЛУБ м. аэроклуб (авиация эштәрен өйрәнәүселәр клубы).

АЭРОЛОГИЧЕСКИЙ прил. аэрология; аэрологическая наука аэрология фәне.

АЭРОЛОГИЯ ж. аэрология (атмосфераның юғары катлаулары өйрәнә торған фән).

АЭРОМАЯК м. аэромаяк (осоусыларға юл күрһәтеү өсөн бейек башняләргә урынлаштырылған якты маяк).

АЭРОНАВИГАЦИЯ ж. аэронавигация (һауа караптары билдәләнгән юлдан алып барыузы өйрәнә торған фән).

АЭРОНАВТ м. книжн. аэронавт (осоусы кеше).

АЭРОНАВТИКА ж. аэронавтика (осоу тураһындағы фән).

АЭРОПЛАН м. аэроплан.

АЭРОПОРТ м. аэропорт (1. зур аэродром; 2. күп һауа юлдары осраша торған пункт).

АЭРОПОЧТА ж. аэропочта, һауа почтаһы.

АЭРОСАНИ только мн. аэросаналар.

АЭРОСЁВ м. с.-х. самолёттан сәсеү.

АЭРОСТАТ м. аэростат, һауа шары.

АЭРОСЪЁМКА ж. аэросъёмка, самолёттан фотоға төшөрәү.

АЭРОТРАНСПОРТ м. аэротранспорт, һауа транспорты.

АЭРОФОТОСНИМОК м. аэрофоторәсем, аэрофотоһүрәт (самолёттан төшөрәп алынған рәсем).

АЭРОФОТОСЪЁМКА ж. аэрофотосъёмка

Б

Б частица см. бы; если б я знал (әгәр) белгән булһам, белгән булһамсы.

БА межд. атак, бәрәкәт, бәй; ба; когó я вижу! атак, кемде күрәүем!

БАБА I ж. 1. уст. прост. (женщина, жена) бисә; 2. уст. обл. (старуха, бабушка) әбей; жили-были дед да баба фольк. борон-борон заманда бер әбей менән бабай бул-